

གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་གྱི་ཁྲིམས་ལུགས་གནས་

བབས་ལ་དབྱད་པ།^[1]

བྱམས་པ་བསྟན་འཛིན།^[2]

རྩ་མཐུང་།

༢༡ ། རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ས་ཡོངས་ཚོགས་དབང་སྐྱར་བྱས་ཏེ་ལོ་ ༡༩༨༥ ལྷག་སོང་བའི་ད་ལྟ་བོད་ཀྱི་ཉེ་རབས་ལོ་རྒྱུས་ལ་བྱིར་གདང་ཞིག་རྒྱབ་ན། བོད་པ་ཅམ་མ་ཚད། བོད་རིག་པ་བ་མང་པོའི་བསམ་སྒྲུབ་ནང་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱ་ཚབ་ལ་གཞོན་ཤུགས་སྤྲད་དེ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་ཟེར་བ་ཞིག་ཐོག་མིང་ཉགས་འགོད་བརྒྱུ་ཡོད་པ་དེ་རྒྱ་ནག་ལ་བོད་རྒྱ་ཁོངས་ཡིན་པར་ཤོད་པའི་མིང་ཅམ་གྱི་ལག་ཆ་ཞིག་ཏུ་ཐུར་ཡོད་པའི་ཚོར་སྣང་སྒྲིག་མེད་ཏུ་ཡོང་གི་ཡོད།

འོན་ཀྱང་། གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་དེའི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་ཐོག་གྲོས་མཐུན་འཛིག་མཁན་བོད་རྒྱ་ཉུགས་གཉིས་གཅིག་སྤྲུལ་ཡིན་པར། རྒྱལ་སྤྱིའི་མཁས་པའི་ཁྲོད་དུ་འང་ཚོད་སྤྲུགས་ཆེན་པོ་བྱུང་དང་འབྱུང་བཞིན་ཡོད། རྒྱལ་སྤྱིའི་

[1] ཚཱ་ཡིག་འདིར་ཨ་རིའི་ California State University, Fullerton གི་དགེ་རྒྱུན་བསྟན་འཛིན་དོ་ཇེ་ལགས་ཀྱིས་ཞིབ་གཟིགས་གནང་བ་དང་། གནད་ལ་སྤྲིན་པའི་སློབ་སྟོན་གནང་བར་ཚཱ་པ་པོས་བཀའ་ཇིན་ཆེ་ལྟ།

[2] ✉ jamestenzin14@mail.com

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ནི།

ཐོག་བོད་རྒྱུ་ཁྲི་གྲོས་མཐུན་དེ་ཕན་ཚུན་འདྲ་མཉམ་ཉན་བཤད་ཀྱི་ལམ་ནས་བྱང་
མེད་པར། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་ལ་སྤྲེགས་ར་བསྐྱལ་ནས་བཙན་
འགེལ་བྱས་ཡོད་པར་ཡོངས་གྲགས་སུ་ཁས་ལེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། འོ་ན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་
ཁམས་ལ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་“སྤྲེགས་ར”ཇི་ལྟར་བསྐྱལ་ཡོད་དམ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་
སྤྲེགས་རར་མ་བཟོད་པར་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་ཁྲོས་མཐུན་ལ་ཁས་ལེན་བྱས་ཡོད་པ་
ཙམ་གྱིས་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་དེ་གྲིམས་མཐུན་མིན་པ་འཇམ། ཡང་ན་གྲིམས་མཐུན་
ཡིན་པར་གྲུབ་སྟབས་ལ། རོགས་ཇི་འདི་ཆོ་ཚུམ་ཡིག་འདིའི་ཞིབ་འཇུག་གི་ཇི་བ་
ཁག་ཡིན། གྲོས་མཐུན་དེའི་གྲིམས་མཐུན་གནས་བབས་ལ་དབྱུང་བ་བྱེད་པར་ཐོག་
མར་བོད་གཞུང་གིས་གྲོས་མཐུན་དེ་གནས་སྐངས་ཅི་འདྲ་ཞིག་འོག་འཛོག་དགོས་
བྱུང་ཡོད་པར་དབྱུང་བ་བྱེད་རྒྱ་ཞིབ་འཇུག་གི་གོམ་པ་དང་པོ་ཡིན་དགོས་ངེས་རེད།

ལྷོ་བཤད།

གྲོས་མཐུན་ནི་ཕྱོགས་གཉིས་སམ། མང་པོའི་དབར་གྲོས་མོལ་བྱས་པ་བརྒྱུད་བསམ་
ཚུལ་གཅིག་མཐུན་བྱུང་བའི་གནད་དོན་ཁག་ཡིན་ཞིང་། གྲོས་མོལ་ནི་ཕྱོགས་ཁག་
དེ་ཆོའི་དབར་ཡོད་པའི་འགལ་ལྷུ་འཇམ། ཚེད་གཞི་བྱེ་བྲག་ཁག་གཅིག་ཞི་བའི་ལམ་
ནས་སེལ་བའི་ཐབས་ལམ་ཞིག་རེད། གལ་ཏེ་ཕྱོགས་ཁག་ཕན་ཚུན་དབར་ཚེད་གཞི་
མེད་ན། གྲོས་མོལ་བྱེད་དགོས་དོན་མེད་ལ། གྲོས་མཐུན་ཞིག་ཀྱང་ཡོང་ཤེས་སྐངས་
མེད། དེར་བརྟེན། གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་མཐར་གཏུགས་ན་བོད་རྒྱུ་
དབར་ཀྱི་ཚེད་གཞི་ཨ་མ་སྟེ། བོད་ཀྱི་བདག་དབང་གནད་དོན་ལ་ཐུག་ཡོད།

བོད་པ་སྤྱི་ཡོངས་ཀྱི་བསམ་སྟོན་ནང་བོད་རྒྱ་གཉིས་དབར་བོད་ཀྱི་བདག་
དབང་གནད་དོན་ཟེར་བ་ཞིག་མེད་དེ། བོད་ཀྱི་བདག་དབང་བོད་པར་ཡོད་པ་ལས་

ཁྲིམ་ཡོད་ཤེས་སྤངས་མེད། འོན་ཀྱང་། རྒྱལ་སྤྱིའི་འབྲེལ་ལམ་ཁྲོད་རྒྱ་མཚན་སྐབས་བདེ་འདི་ཙམ་གྱིས་བོད་ཀྱི་བདག་དབང་གནད་དོན་ཐག་ཆོད་ཐབས་མེད། རྒྱ་ནག་གི་སྲིད་གཞུང་རིམ་པས་བོད་ཀྱི་བདག་དབང་རྒྱ་ནག་ལ་ཡོད་ཅེས་མ་བདེན་རྟུན་སྒྲིག་དང་། སྐབས་རེ་པན་ཚུན་འགལ་བ་ཡིན་པའི་སྒྲུབ་བྱེད་མང་པོ་ཞིག་བཟང་གི་ཡོད། དེ་ཚུ་སྟོད་ཀྱི་ཨ་ཕོ་སྤུང་གིས་ཚུ་གཤམ་གྱི་ལུ་གུར་འཕུང་ཚུ་རྟོག་མ་བཟོས་པར་སྤྲད་བཅགས་ནས་ལུ་གུ་བཟས་པ་དང་བྱུང་པར་མེད། “བོད་ཀྱི་བདག་དབང་གནད་དོན་”ཟེར་བ་དེ་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་རྒྱའི་སྤར་སོང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཕྱག་དར་ཁྲོད་ནས་དགོས་དབང་རྩིས་བསྟེགས་ཀྱིས་བསྒྲུགས་པའི་གནད་དོན་ཞིག་རེད། བོད་བཙན་བོའི་སྐུ་དྲུས་སུ་བོད་རྒྱ་གཉིས་རང་བཙན་གཙང་མའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཁག་ཡིན་^[༡]པར་བོད་དང་རྒྱ་ནག་སོ་སོའི་རྒྱལ་རབས་དེབ་ཐེར་ཁག་དང་། དུན་ཉིང་ཡིག་རྟིང་། བོད་རྒྱའི་དབར་བཞག་པའི་ཆིངས་ཡིག་ཁག་བདེན་དཔང་དུ་ཡོད་ཀྱང་། བོད་སེལ་བྱུར་ཐོར་རྩིས་བོད་སྤྱི་ལ་དབང་བའི་རྒྱལ་པོ་མེད་པར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་ཉམ་དམས་སུ་གྱུར་ཡོད་པ་དང་། བོད་རྒྱའི་འབྲེལ་བ་དེ་སྟོན་མ་རྒྱལ་ཁབ་འདྲ་མཉམ་ཡིན་པ་ནས་ཅུང་འདྲ་མཉམ་མིན་པར་འགྱུར་ཡོད། རྒྱ་ནག་གིས་དུས་སྐབས་འདྲ་མིན་དུ་ཐབས་ཤེས་སྣ་ཆོགས་བེད་སྤྱད་ནས་བོད་དེ་མིང་ཙམ་དུ་རྒྱ་ཁོངས་བཟོ་ཐབས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། བོད་པས་དུས་རབས་མང་པོའི་རིང་རང་གི་ས་ཁོངས་སུང་སྟོབ་ཆེད་བྱའི་སྟོབས་ཤུགས་ཁོ་ནར་རྒྱབ་རྟེན་བཙོལ་ནས་བསྐྱད་ཡོད།^[༢] དུས་སྐབས་དེའི་རིང་བོད་པས་རང་ཉིད་ལ་སྟོབས་ཤུགས་མེད་ཙང་དཔལ་

[༡] ང་མོད་དག་དབང་འདིགས་མེད། རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཕུས་ཆོགས་རྒྱན་ལུང་གི་ལུ་ཡོན་ཀྱང་གཞོན་པ། རང་སྤྱོད་སྤྱོད་མི་དམངས་འཕུས་ཆོགས་རྒྱན་ལུང་གི་ཀྱུ་རེན་ང་མོད་དག་དབང་འདིགས་མེད་ཀྱིས་རང་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་སྐབས་ལྷ་པའི་མི་དམངས་འཕུས་ཆོགས་ཀྱི་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནད་བའི་གལ་ཆེད་གསུང་བཤད། ༡༩༥༩ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༡ ཉིན། (བོད་ཡིག)

[༢] Dr. Michael van Walt van Praag, The Simla Agreements in International Law (དབྱིན་ཡིག) བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱས་དུས་དཔེ བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༩ ལོའི་ཟླ་ ༡༡ ཞོག་ཐོས་ ༡༩ རོག་གཞིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཞུམ་པའམ། ཡང་ན་ཆབ་སྲིད་ཐོག་མིག་རྒྱུ་རིང་པོ་ལྟ་མ་ཐུབ་པར། རྒྱ་ནག་དང་བསྐྱུན་མཁས་ཀྱིས་སྐབས་སོ་སོའི་དེ་ཡོད་གནས་སྐངས་རང་སོར་གནས་ཐབས་ཁོ་ན་ཅམ་ལས། རྒྱ་ནག་གི་ཁ་གཏད་དུ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་གནས་བབས་གཏན་འབེབས་ཁ་གསལ་བཅོས་མེད་པའམ། བཅོམ་བསྐྱས་ཀྱང་དེར་འགོག་རྒྱུ་དུ་མ་ཕྱད་ནས་བྱུ་བའ་བསྐྱས་སོན་མེད། དེ་ལྟར་ཡང་། ཕྱི་ལོའི་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་དུས་དཀྱིལ་མཆམས་སུ་རྒྱ་ནག་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བོད་ལ་དྲག་པོའི་བཙན་འཛུལ་མ་བྱས་བར་རྒྱ་ནག་གི་སྲིད་གཞུང་རིམ་པའི་ཁྲོད་ནས་གཅིག་གིས་ཀྱང་བོད་ལ་ཡོངས་རྫོགས་སམ། མིང་ཅམ་སྟེ་ནམ་པ་གང་ཡང་རུང་བའི་ལམ་ནས་བོད་ལ་དབང་རྒྱུར་གཏན་ནས་བྱེད་ཐུང་མེད།^[4] ལྷག་པར་དུ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༡༣ ལོར་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་སྤྱི་མེད་བཅུ་གསུམ་པས་རྒྱ་མི་བོད་ནས་མཐར་སྐྱོད་བཏང་པ་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོར་རྒྱ་ནག་དམར་དམག་གིས་བོད་ལ་བཙན་འཛུལ་མ་བྱས་བར་དངོས་ཡོད་གནས་སྐངས་དང་། བྲིམས་ལྷགས་གཉིས་ཀའི་ཐོག་ནས་བོད་རང་བཙན་གཙང་མའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་དུ་གནས་ཡོད།^[5]

ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོར་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་མདོ་སྟོད་སྤྱང་ནས་བོད་ས་བཙན་བཟུང་བྱེད་འགོ་བཙུགས་པ་དང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་གོས་མཐུན་དོན་ཆན་བཅུ་བདུན་ལ་བཞེན་ནས་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་མའོ་ཅེ་དུང་གི་མཛུབ་སྟོན་ལྟར་“ཆབ་སྲིད་ཀྱིས་གཙོ་བོ་དང་དམག་དོན་གྱིས་པལ་པ་”^[6] བྱས་ནས་རྒྱ་ཁོངས་སུ་བཅུག་པ་

[4] Dr. Michael van Walt van Praag, The Simla Agreements in International Law (དབྱིན་ཡིག) བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་དུས་དེབ། བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༩ ལོའི་ཟླ་ ༡༢ ཞོག་ཅོས་ ༤༩ རོག་གཟིགས།

[5] ཞིང་ས་སྐབས་མགོན་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་ཆེན་པོ་མཆོག་ རོས་ཀྱི་ཡུལ་དང་། རོས་ཀྱི་མི་མང་། པར་ཐེངས་གསུམ་པ། ༡༩༤ (བོད་ཡིག) ཞོག་ཅོས་ ༤༣-༤༥ བར་གཟི། ད་དུང་ཨེན་ མེ་རི་ རྟོན་ཀྱི་ཕྱི་དང་། ཁེ་ཏི་ཡ་ ལྷ་མེ་ཀེ་རི་ལི་གཉིས་ཀྱིས་ ཚཱ་སྤྱི་བྱས་པ་དང་། བྱམས་པ་བསྐྱར་འདིན་གྱིས་བོད་རྒྱུར་བྱས་པའི་“བོད་དོན་དག་སྤྱུལ་”ཀྱི་ལེའུ་དང་པོར་གཟི།

[6] བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དཔུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། ༦ (ཁྱིའི་འདོན་ཐེངས་ ༡༥ པ།) མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) མན་མིང་། ཅུན་བཙོ་བརྒྱུད་པའི་རང་རྒྱུགས་ཉིང་ལག་ཏུ་ལག་བོད་དུ་དཔུང་སྟོད་བྱས་པའི་གནས་ཚུལ། ཞོག་ཅོས་ ༡༠༥ རོག་གསལ།

དེ་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་ཚང་མ་འདྲོམས་ནས་ལོ་བརྒྱ་ཕྱག་ཁ་ཤས་རིང་སྤྱོད་མེད་
པར་ལྷན་པའི་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་སློབ་ལྷན་པ་ཞིག་རེད། གྲོས་མཐུན་དེ་ལོ་སྟོང་ཕྱག་
མང་པོའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ནང་བོད་པས་མ་འདོད་བཞིན་དུ་བོད་རྒྱ་ཁོངས་ཡིན་པར་
ཁས་ལེན་བྱས་པའི་ཡིག་ཆ་ཐོག་མ་དེ་ཆགས་ཡོད།^[1]

བོད་རྒྱ་གྲོས་མོལ་བྱེད་དགོས་པའི་གནས་སྣངས།

དེ་ཡང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོར་རྒྱ་དམར་གཞུང་གསར་འཛུགས་བྱས་མ་ཐག་ནས་རྒྱ་ནག་
གིས་བོད་རྒྱ་ཁོངས་སུ་འདུག་རྒྱ་ཡིན་པའི་གསལ་བསྐྱགས་སྤེལ་བ་དང་། རྒྱ་དམག་
དངོས་སུ་བོད་སར་དཔུང་སྟོད་བྱེད་བརྒྱག་ཡོད། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ད་དུང་རྒྱ་མིའི་
དབང་འོག་དུ་ཡོད་པའི་བོད་རིགས་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་གང་ཅམ་ཞིག་རིམ་པས་སྤྱོད་
མངགས་ནས། བོད་རྒྱ་ཁོངས་སུ་འདུག་རྒྱའི་སྐོར་ལ་བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནག་གཞུང་
དང་གྲོས་མོལ་བྱེད་པར་སྒྲིའམ་གཏོང་དགོས་པའི་སྒྲུལ་མ་བྱས་ཡོད།^[2] རྒྱལ་ཁབ་
སྤྲུལ་བྱས་དཔུང་བཅུགས་པའི་སྐབས་དེའི་བོད་གཞུང་ལ་འཛིགས་ཡེར་བའི་རྒྱ་
ནག་གི་བཅའ་འཛུལ་གཏན་འགོག་བྱེད་པའི་ཚུགས་གང་སྤྱིའི་སྟོབས་ཤུགས་མེད་
སྟབས། བོད་གཞུང་གིས་སྐབས་དེའི་བོད་ཀྱི་ད་ཡོད་གནས་སྣངས་རང་སོར་གནས་
པ་དང་། རྒྱ་དམར་གྱི་འཛིགས་ཉེན་རྒྱོག་ཐུབ་ཅམ་བྱུང་ན་སྤྲུལ་པའི་རེ་བ་དང་
བཅས་རྒྱ་གར་དང་། བལ་ཡུལ། དབྱིན་ཇི། ཨ་རི་སོགས་སྐབས་དེར་བོད་དང་འབྲེལ་
བ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ལ་བོད་ཀྱི་མགོན་སྐབས་ཡོང་བའི་ཏར་འཕྲིན་ཕུལ་བ་

[1] Melvyn C. Goldstein, A History of Modern Tibet, Vol. 2, University of California Press 2007, (དབྱིན་ཡིག) རྩོན་སྒྲིང་། ཤོག་ངོས་ xi ཤོག་གཟིགས།
[2] མེས་རྒྱལ་བྱིམ་ཚང་ཆེན་མོའི་ནང་རྒྱལ་ཁབ་དང་མདུན་དུ་བསྟོད། མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༡ (རྒྱ་
ཡིག) ཅང་མིང་། མི་རིགས་མཐུན་སྦྲིལ་དང་གོང་འཕེལ་ལས་དོན་གྱི་སྐབས་ཆེན་རྒྱལ་ཁག་ཤོག་ངོས་ 45 ཤོག་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

དང་། དེ་དོན་སྟན་མེད་ལྷ་བར་སྐྱེ་ཆབ་རེ་གཏོང་བྱ་ཡིན་ལྟགས་ཞུས་ཀྱང་། རྒྱལ་ཁབ་དེ་ཆོས་བོད་ལ་དཔུང་རོགས་བྱེད་རྒྱུར་ཁས་ལེན་ལྟ་ཅི། ཐ་ན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ལ་དགའ་བསུའང་ལྷ་རྒྱ་མིན་པའི་ལན་འབྱོར་བས། དེ་དུས་བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་དམར་གཞུང་གི་བཅན་འཛུལ་ཉེན་ཁ་སྤར་ལས་ཆེ་བ་ཆོར་ཡོད།

མཐར་ཁྱུ་ཐུག་ཐབས་ཟད་དེ་བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནག་གི་བཅན་སྐྱལ་ལྟར་གྲོས་མོལ་བྱེད་རྒྱུར་ཐག་བཅད་ནས་ཅེ་ཕྱག་མཁན་ཚུངས་བསྟན་རྒྱལ་པོ་དང་། ཅིས་དཔོན་ལྷ་སྐབ་པ་དབང་ཕྱག་བདེ་ལུན། འབྲས་ལྗོ་མིང་གོ་བོ་དགེ་བཤེས་ལྗོ་གྲོས་རྒྱ་མཚོ། ལས་བྱ་མེར་སྐྱ། དབྱིན་རིའི་སྐད་རྒྱུར་སྐད་ཕྱག་འཕྲེང་རིང་སྲས་འདིགས་མེད་སུམ་ཅེན། རྒྱ་སྐད་སྐད་རྒྱུར་ཡབ་གཞིས་སྟག་ལྟའི་སྲས་ཕུན་ཚོགས་བཀྲ་ཤིས། ད་དུང་འབྲི་ཡུལ་བ་ཆོ་རིང་དབང་འདུས་བཅས་ལས་བྱབ་པའི་སྐྱེ་ཆབ་ཚོགས་པ་ཞིག་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་གྲོས་མོལ་བྱེད་པར་མངགས་པ་རེད། ཁོ་ཆོ་ཕྱེ་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོའི་ལྷ་ ༡༡ ཆེས་ ༡༦ ཉེན་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་ས་ལྷ་ས་ནས་རྒྱ་གར་དུ་ཐོན་པ་དང་། རྒྱ་གར་ནས་ཏོང་ཀོང་དུ་(ཡང་ན་ཏོང་ཀོང་བརྒྱུད་རྒྱ་ནག་ཏུ)རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་གྲོས་མོལ་བྱེད་པར་འགོ་འཆར་ཡོད་ཀྱང་། གཙོ་བོ་དབྱིན་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོའི་ཕྱིར་སྐྱོད་ལག་ཁྱེར་ལ་ངོས་ལེན་མ་བྱས་པར་ཏོང་ཀོང་དུ་སྐྱོད་འཐུས་ཐོངས་མཆན་མ་སྤྲད་སྟབས། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོ་རྒྱ་གར་དུ་ཏུ་ལམ་ལོ་གཅིག་དང་ལྷ་བ་གཅིག་ལྟག་ཅམ་བཞུགས་དགོས་བྱུང་སྟེ་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ངོ་སོ་ཐོན་པའི་གྲོས་མོལ་གང་ཡང་བྱེད་ཐུབ་མེད། དུས་ཡུན་དེའི་རིང་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོའི་ལྷ་ ༡༠ པའི་ལྷ་འགོར་རྒྱ་ནག་དམར་དམག་གིས་ཆབ་མདོར་བཅན་འཛུལ་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་གནས་སྤངས་དེ་བས་ཇ་བྲག་ཏུ་བཏང་པ་དང་། “རྒྱལ་པོ་སྟག་ལུང་བྲག་གིས། ཏག་ཏག་གསིགས་གསིགས་བཟོས་ཏེ། ཕུལ་སོང་ལགས་དང་ཕུལ་སོང་། ཟུབ་རལ་ཕྱག་ཏུ་

ཕུལ་སོང་”^[༡༠]ཞེས་སྐབས་དེའི་དམངས་གཞས་སུ་བསྐྱགས་པ་ལྟར་རྒྱལ་ཚབ་སྟག་
བྲག་རིན་པོ་ཆེས་བོད་ཀྱི་ཆོས་སྲིད་ཐུགས་འགན་དགྲུང་ལོ་བཅུ་དྲུག་ལས་མ་སོན་
པའི་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མཐུན་ཕུལ་བ་རེད། བོད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཁོར་ཕུག་ཏུ་ཅང་ཇ་བྲག་ཏུ་ཐུར་
ཡོད་སྟབས་གསེར་ཁྲིར་འཁོད་མ་ཐག་པའི་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་དང་བཀའ་ཤག་ལྟན་རྒྱས་
ལྟ་སར་བཞུགས་བཅོད་མ་བདེ་བར་ཐུར་ནས། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠ ལོའི་ཟླ་ ༡༦ ཆོས་ ༡༩
ཉིན་གོ་མོར་ཆིབས་བསྐྱར་གནང་བ་དང་། དེར་གནས་སྐབས་ཀྱི་སྲིད་གཞུང་བཙུང་
པ་རེད།

ཆབ་མདོའི་དམག་འཁྲུག་ནང་བོད་དམག་ལ་ཡམ་ཁ་ཆབས་ཆེན་ཕོག་པས་
མ་ཆད། ད་དུང་མདོ་སྤྱི་བཀའ་སློན་ང་ཕོད་ངོ་གཡོག་དང་བཅས་པ་རྒྱ་མིའི་བཙོན་
པར་ཐུར། མདོ་སྤྱི་ངོ་གཡོག་ནམས་རྒྱ་མིའི་བཙོན་དུ་སྡོད་རིང་རྒྱ་དམག་གིས་ཁོ་
ཆོར་བོད་རྒྱ་ཁོངས་སུ་འཛུལ་དགོས་པའི་ཆབ་སྲིད་སློབ་གསོ་སྤྱད་ཡོད་པ་དང་།
འབའ་པ་ཕུན་ཚོགས་དབང་རྒྱལ་སོགས་རྒྱ་དཔོན་ཆོས་ང་ཕོད་ཀྱིས་བོད་གཞུང་ལ་
རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ཞི་མོལ་བྱེད་པར་སྒྲུལ་མ་གཏོང་བའི་ཡི་གེ་ཞིག་སྤྱར་དགོས་པའི་
ནན་སྒྲུལ་བྱས་ཤིང་^[༡༡]བསམ་ཚུལ་དེར་ང་ཕོད་ཀྱིས་དང་ལེན་བྱས། འོན་ཀྱང་། ཡི་
གེ་དེའི་རྒྱལ་ཁྲིམ་དང་པོ་མཆོ་སློབ་སྲིད་ལོད་པ་དང་། དེར་རྒྱ་དཔོན་ལང་ཆེ་
མིད་ཀྱིས་བཅོམ་ལན་མང་བྱས་ནས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་ཐོག་^[༡༢] ང་ཕོད་
ལ་ཡི་གེ་དེ་ལྟ་སར་སྒྲེལ་བར་མི་འགོ་སུ་གཏོང་གི་དབང་ཆ་ཅམ་ཡང་མ་བྱུང་བར་རྒྱ་
མིའི་འདོད་པ་ལྟར་ཅེ་མགོན་རྒྱལ་མཆོན་ཕུན་ཚོགས་དང་། བཀའ་མགོན་བསམ་
སྤྲིང་གཉིས་གཏོང་དགོས་བྱུང་ཡོད།^[༡༣] དེ་དུས་ང་ཕོད་ཀྱིས་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་ལྟ་སར་

[༡༠] བསམ་པོ་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆེའི་བསྐྱབས་འཁྲུགས་པོ། ༡༩༥༥ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༩ ཐོག་གསལ།

[༡༡] མེལ་མིན་ སེ་ རྒྱལ་སྤྱི་འཛུགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱ་ཆོ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུ་ཞུས། བོད་མི་གསར་བཞེ་བ་ཞིག་
བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། ༢༠༠༤ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༡༤ ཐོག་གཟིགས།

[༡༢] གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས་ ༡༡༤-༡༡༥ བར་གཟིགས།

[༡༣] མཛད་ནམ་རྒྱ་ཆེན་སྤོང་མེའི་རོལ་མཆོ། རྒྱལ་སྤྱི་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གཅིས་སྤྱོད་ཁང་།

བོད་ཀྱི་མིད་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

བཞུགས་ཡོད་མེད་ཀྱི་གཏམ་འཆལ་སྒྲ་ཚོགས་ཞིག་ཐོས་ཡོད་པ་ཙམ་ལས་ལྷ་སའི་གནས་ཚུལ་དངོས་ཤེས་རྟོགས་མེད་པར་བརྟེན། ཁོང་གིས་ཡི་གེ་དེའི་འགོ་བརྗོད་དུ་“ལྷ་སར་བཞུགས་པའི་ཆབ་སྲིད་དབྱུང་འདྲིན་མཚོག་ལ”^[1]ཞེས་བྲིས་ཡོད། ཡི་གེའི་དེའི་ནང་དོན་ལ་ཆ་བཞག་ན། རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་འབྲེག་འཇགས་བྱེད་པ་ལས་ཐབས་གཞན་མེད་པས་བོད་གཞུང་གིས་སྐྱེ་ཆབ་གཏོང་དགོས་པ་དང་། གྲོས་མོལ་ཐག་མ་ཚད་བར་རྒྱ་དམག་གིས་ལྷ་སར་མ་ཡོང་བའི་ཁས་ལེན་ཐོག་གལ་ཏེ་བོད་གཞུང་གིས་ཐུགས་མཐུན་བྱུང་ན་དོན་གཅོད་ལས་རོགས་ཁ་ཤས་དང་བཅས་ད་མོད་ཁོ་རང་པེ་ཅིང་དུ་ཐོན་ཏེ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་འགོ་བྲིད་ཚོ་དང་སྐད་ཆ་བྱེད་རྒྱུ་ཡིན་པའི་བསམ་འཆར་བཀོད་ཡོད།^[2] ཡི་གེ་དེ་བསྐྱར་བཞུགས་པའི་གཞུག་ལ་ད་མོད་ཀྱིས་སྒྲིག་ཏུ་སློ་གྲོས་སྐལ་བཟང་(Lhodro Kalsang)དང་ཆག་འབྲུལ་བྱི་རྒྱལ་(Chagdrul Chichag)^[3]གཉིས་ལྷ་སར་མངགས་ནས། ཁོ་ཚོ་ཆབ་མདོར་རྒྱ་ལག་འོག་ཏུ་ཡོད་ཚད་རྒྱ་མའི་འདོད་པ་ལྟར་ལས་ཀ་བྱེད་དགོས་པ་ལས་གང་སྤྱིར་རང་དབང་མེད། དེར་བརྟེན་བོད་གཞུང་གིས་ལས་དོན་ཐག་གཅོད་གང་དང་གང་གནང་འོས་ཁོང་དང་རྒྱ་ལག་ཏུ་ཤོར་པའི་གཞུང་ཞབས་གཞན་དག་ལ་ཐུགས་ཁུལ་

༡༠༠༩ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༤༥༡ ནས་ ༤༥༩ བར་གཟིགས།

[1] ང་མོད་དག་དབང་འདེགས་མེད། རང་སྤྱོད་ལྷོངས་ཀྱི་སྐབས་ལྷ་སའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད། ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༡༡ ཉིན། (བོད་ཡིག)

[2] * ལྷ་སའི་སླ་མ་སྐྱེ་བའི་བཅུ་བཞི་པ་བསྟན་འདྲིན་རྒྱ་མཚོ། ཕྱི་ལུ་དུ་རང་དབང་། རྒྱལ་བའི་མཛད་ནམ། (བོད་འབྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༩༩ ནས་ ༩༩ བར་གཟིགས།

* དེ་འབྲེལ་དུ་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྷོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) ལྷུ་རྩ་རྩ་བ་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར། ད་དུང་། བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྷོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) 《བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགོལ་འབྱུང་ཐབས་སྒོར་གྱི་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ལ་མིང་རྟགས་བཀོད་པའི་ཟུ་རྩེས་སྟུ།》 ཤོག་ངོས་ ༩༩ ནས་ ༩༩ བར་ལའང་གཟིགས།

[3] ང་མོད་དག་དབང་འདེགས་མེད་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༩ ཚེས་ ༡༡ ཉིན་རང་སྤྱོད་ལྷོངས་ཀྱི་སྐབས་ལྷ་སའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད་ནང་“ལྷུག་གོང་སྤྱི་ལུགས”ཞེས་བཀོད་འདུག (བོད་ཡིག)

མེད་པར་ཐག་གཅོད་གནང་རོགས་ཞེས་ལན་བསྐྱར་ཡོད། (ཆེ་རིང་ཤུག་ ༡༩༩༩ ༥༠)

མཁན་ཚུངས་བསྟན་ཀྱལ་པོ་དང་། ལྷ་སྐབ་པ་སོགས་ལས་གྲུབ་པའི་བོད་
ཀྱི་ཞི་མོལ་གྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོགས་པ་དང་པོ་ཀྱ་གར་དུ་བྱས་འབྲས་གང་ཡང་མེད་པར་
སྟོད་རིང་གོ་མོ་ནས་སྐྱེ་ཆབ་ཆོ་ཕྱིར་ལོག་གནང་དགོས་པའི་བཀའ་ཕེབས་པ་ལྟར།
ཁོང་ནམས་གོ་མོར་ཕྱིར་ལོག་ནས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཆོས་ ༡༡ ཉིན་བྱས་ཕེབས་
ཀྱལ་སློན་ལྷན་ཀྲས་སར་ཀྱ་གར་དུ་སྟོད་མ་ཐུབ་པའི་གནས་ལུགས་སྤྱི་དང་། བྱི་བྲག་
ཀྱ་གར་གྱི་སྤྱི་སློན་དང་། ཀྱ་གར་གཞུང་གི་གནད་ཡོད་དཔོན་རིགས་ལག་ ༣་མི་རི་
ཀ་དང་། དབྱིན་རི། བལ་ཡུལ་བཅས་ཀྱི་ཀྱ་གར་དུ་བཅའ་སྟོད་ཕྱི་ཀྱལ་གཞུང་ཆབ་
དཔོན་རིགས་དང་སྡེ་རྒྱུ་མཇུག་འབྲས་ཀྱི་གནས་ལུགས། དེ་བཞིན་མཉམ་
འབྲེལ་ཀྱལ་ཆོགས་སུ་སྟན་ལུ་ཐུབ་པར་ཡང་དབྱིན་གཞུང་དང་། ཀྱ་གར་གཞུང་
གཉིས་ནས་འགོག་ཉེན་བྱུང་ཚུལ་སོགས་ཞིབ་ཤེས་བསྐྱོམས་སྟན་མེད་ལུགས་^[༡༢]

བོད་ཀྱི་ཞི་མོལ་སྐྱེ་ཆབ་ཆོགས་པ་དང་པོ་ཀྱ་གར་གཞུང་དང་ཐུག་འཕྲད་དུ་
སྟོད་མ་ཐུབ་པར་ཀྱ་གར་ལ་སྟོད་དགོས་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། ཆབ་མདོར་ཀྱ་དམག་གིས་
བཅན་འཛུལ་བྱས་ནས་བོད་ཀྱི་ཆབ་སྤྱི་ཇོ་བྲག་དུ་སྐྱར་ཡོད་པའི་གནས་སྟངས་
འོག་བོད་གཞུང་གིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༡ ཆོས་ ༡༤ ཉིན་བོད་གཞུང་གི་འབྲེལ་
ལས་ཁུངས་ཀྱི་གཙོ་འཛིན་བྱུར་ཁང་ཇོ་སྐྱེད་དབང་ཆེན་ཆེ་བཟན་དང་། མཁན་
དུང་ཆོས་འཕེལ་ཐུབ་བསྟན། ལས་བྱ་སྟག་ལྷ་སྟན་ཆོགས་བཀྲ་ཤིས། ལས་ཆན་ས་
འདུ་རིན་ཆེན་བཅས་ཀྱ་གར་གྱི་ཀྱལ་ས་དེ་མི་ཡོད་པའི་ཀྱ་གར་གི་གཞུང་ཆབ་
དང་བཀའ་མོལ་ལུ་བར་བཏང་།

ང་པོ་ད་ཀྱི་དུ་“འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་ཀའི་ཐོག་སློ་ཐག་ཆོད་པོ་ཡོད་པ་
དང་”ཁོང་གིས་“དཀའ་སྟོག་ཆེ་བའི་ལས་སློ་དེའི་ཆེད་ཐེ་ཆོམ་མེད་པར་མདུན་དུ་

[༡༢] ལྷག་ལྷ་སྟན་ཆོགས་བཀྲ་ཤིས། མི་ཆེད་བྱུང་བ་བརྟོག་པ། དེ་བཀའ་ཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཤོག་ངོས། ༡༩ ཤོག་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཐོན་གནང་བར་”^[19] བཞེན་རྒྱ་ལའི་སྤྲུལ་མས་ང་མོད་ཀྱི་“འུ་དོན་”ལྟར་ཁོང་ལ་བོད་གཞུང་གི་མིང་ཐོག་ནས་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ཞི་མོལ་བྱེད་པའི་དབང་ཆ་གནང་བ་དང་། ཁོང་གི་བྱུག་རོགས་སྤྱི་ཚབ་དུ་ང་ལག་ཁེ་སྤྲུང་པ་བསོད་ནམས་དབང་འདུས་དང་། མཁན་བྱང་ལྟ་རྟ་རྟ་འཕེན་བསྟན་བསྟན་དར། མཁན་ཚུང་ཐུབ་བསྟན་ལེགས་སྟོན། རིམ་བཞི་བསམ་པོ་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། དབྱིན་སྐད་སྐད་སྦྱར་ས་འདུ་རིན་ཆེན། རྒྱ་སྐད་སྐད་སྦྱར་སྟག་ལྟ་ཐུན་ཆོགས་བཟུ་ཤིས་བཅས་བསྟོ་གཞག་མཛད། སྦྱར་རྒྱ་ལའི་སྤྲུལ་མས་ང་མོད་གཙོས་སྤྱི་ཚབ་ནམ་པར་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ཞི་མོལ་བྱེད་པའི་དབང་ཆ་གནང་ཡོད་ཀྱང་། ཁོང་ཆོར་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་འཛིག་པའི་དབང་ཆ་གང་ཡང་གནང་མེད་ཐོག ད་དུང་གནད་དོན་གལ་ཆེའི་རིགས་ཆང་མ་བཀའ་ཤག་ལ་དགོངས་སྟོར་འུ་དགོས་པའི་བཀའ་མངགས་ཁ་གསལ་གནང་ཡོད།^[20] བོད་གཞུང་གིས་ད་དུང་སྤྱི་ཚབ་ཆོར་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་གྲོས་མོལ་བྱེད་སྐབས་བཅི་སྤྱང་འུ་དགོས་པའི་ལམ་སྟོན་ལག་བྱེད་བྱི་ནང་གཉིས་ཀྱང་བསྐྱར་ཡོད།

གྲོས་མོལ་སྤྱི་ཚབ་ཆང་མ་གཏན་འཁེལ་བྱང་ཡང་། གྲོས་མོལ་བྱེད་ཡུལ་ཐག་མ་ཆོད་པར་དུས་ཡུན་གང་ཅམ་འགོར་ཡོད། ང་མོད་གཙོས་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་མི་སྣ་མང་པོའི་དགོངས་པར་བོད་རྒྱུ་གྲོས་མོལ་དེ་རབ་བྱུང་ན་ལྟ་ས་དང་། དེ་ནས་ཆབ་མདོ་སྟེ་བོད་ས་རང་དུ་བྱུང་ན་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་གཞོན་ཤུགས་མི་ཡོང་བའི་དགོ་མཆན་ཆེན་པོ་ཡོད་པར་བསམས་ཡོད་ཀྱང་། རྒྱ་གར་གྱི་རྒྱལ་སར་བཅའ་སྟོད་རྒྱ་ནག་གཞུང་ཆབ་ཀྱིས་བོད་རྒྱུ་གྲོས་མོལ་བྱེད་ཡུལ་ངེས་པར་དུ་ཤེ་ཅིང་ཡིན་དགོས་ཞེས་ཟུ་ཚུགས་བྱས་པར་བཞེན། བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ནམས་ཆོགས་ཚུང་གཉིས་

[19] རྒྱ་ལའི་སྤྲུལ་མས་སྤྱི་ཚབ་བཞེན་པ་བསྟན་འཛིན་རྒྱ་མཚོ། Freedom in Exile, Hodder and Stoughton 1990 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་གངས་ 67 ཤོག་གསལ།

[20] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press/Boulder, Colorado 1987 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 197 དང་། Tenzin Gyatso, the Fourteenth Dalai Lama of Tibet, Freedom in Exile, Hodder & Stoughton, First Edition 1990 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 67 ལའང་གཟིགས།

སྤྱི་བཤེས་ནས། ང་མོད་གཙོས་སྤྱི་ཚབ་ཚོགས་ཚུང་གཅིག་ཆབ་མདོ་ནས་པེ་ཅིང་དུ་
ཐོན་པ་དང་། ཁེ་སྤང་བསོད་ནམས་དབང་འདུས་ཀྱིས་དབུས་པའི་སྤྱི་ཚབ་ཚོགས་
ཚུང་གཅིག་གོ་མོ་ནས་རྒྱ་གར་དང་ཏིང་ཀོང་བརྒྱུད་པེ་ཅིང་དུ་ཐོན། དེ་ཡང་རྒྱ་
གར་བརྒྱུད་པེ་ཅིང་དུ་ཐེབས་མཁན་སྤྱི་ཚབ་ནམ་པས་དི་ཁྲིར་བཅའ་ལྷོད་རྒྱ་ནག་
གི་གཞུང་ཆབ་དང་ཐུག་འཕྲད་བྱས་པ་དང་། ཁོང་གི་ལག་ནས་རྒྱ་ནག་གི་ཕྱིར་
སྐྱོད་ལག་ཁྱེར་སྒྲངས་ཏེ་སྐྱབས་དེའི་དབྱིན་ཇིའི་མངའ་ཁོངས་ཏིང་ཀོང་དུ་བསྐྱོད་
ཡོད།^[10] བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ཚོས་རྒྱ་ནག་གི་ཕྱིར་སྐྱོད་ལག་ཁྱེར་སྒྲངས་ནས་ཏིང་ཀོང་
དུ་བསྐྱོད་པ་དེ་སྤྱིར་ཞུ་སྐབ་པ་སོགས་སྤྱི་ཚབ་གོང་མ་ཚོར་ཕྱད་པའི་དཀའ་ངལ་
ལས་གཡོལ་ཆེད་ཡིན་སྲིད་ཀྱང་། ཁོ་ཚོས་བོད་གཞུང་ལ་དེ་དོན་བཀའ་འཁྲོལ་ཞུས་
ཡོད་དམ། ཡང་ན་ཁོ་ཚོས་རང་དགར་རྒྱ་ནག་གི་ཕྱིར་སྐྱོད་ལག་ཁྱེར་སྒྲངས་པ་ཇི་
ཡིན་ཡིག་ཆ་གང་དུ་འང་མ་གསལ་བས། གནད་དོན་དེ་སྐབས་མཚམས་དེའི་སྐོག་
ཟུར་གྱི་ཚོད་གཞི་ཞིག་ཆགས་ཡོད།

མདོར་བསྟན་ན། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་ས་ཁྱོན་གང་ཅམ་ཞིག་ལ་
བཅན་འཇུལ་བྱས་པ་དང་། བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་ཁི་བའི་གོས་མོལ་
བྱེད་པར་སྤྱི་ཚབ་མ་བཟང་ན་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་ལ་བཅན་འཇུལ་བྱེད་ཉེན་ཡོད་

[10] ཆེ་ཅིང་ཤུག། The Dragon in the Land of Snows, PIMLICO 1999 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 66 ཐོག་གཟིགས།
* དེ་མལ་ཆེར་བདེན་པ་ཡིན་པར་སྤང་། གང་ཡིན་ཞེ་ན། ལྷུ་རྟ་ར་བས་སྐབས་དེར་ང་ཚོས་ཉིན་རྒྱུར་བཅའ་ལྷོད་
རང་རྒྱལ་(རྒྱ་ནག་གི་གཞུང་ཆབ་ཆེན་མོ་ཡོན་ཏྲ་ཉེ་མངལ་འཕྲད་ཀྱིས་པེ་ཅིང་དུ་ཐོན་རྒྱུའི་གནམ་གཤེད་སྤྱི་ཚབ་ཚོགས་
ཐོན་རོགས་རམ་ཡོད་པ་ཞུས་པར། ཡོན་ཏྲ་ཉེས་ཉིན་རྒྱ་སྲིད་གཞུང་དང་དབྱིན་ཇིའི་གཞུང་ཆབ་དང་འབྲེལ་བ་བྱས་
ཏེ་གནམ་གཤེད་སྤྱི་ཚབ་ཚོགས་རམ་གནང་རྒྱུའི་ཞལ་བཞིས་ཐོབ་པ་དང་བཅས་ཀྱི་བ་ན་མི་གི་ཟེར་བའི་བོད་
ལྗངས་སྤྱི་ཚབ་ཡིན་པའི་སྤྱི་ཚབ་གནང་བྱུང་ཞེས་གསུངས་འདུག་པ་དང་། [བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་
བསྐྱོགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟླན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། 1991 (བོད་ཡིག) ལྷུ་
རྟ་ར་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དང་། 《བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་འབྱུང་ཐབས་སྐོར་གྱི་གོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱུན་ལ་
མིང་རྟགས་བཀོད་པའི་སྤྱི་ཚོས་སྤྱི་ཤེས་ཀྱི་ཤོག་ངོས་ 106 ཐོག་གསལ།] ལྷག་ལྷ་ཐུན་ཚོགས་བགྲིས་ཀྱིས་ཀྱང་“ཁི་བ་ལོ་མེ་
ཀྱི་ཀ” (Diplomatic Passport) ཞུས་ལུགས་གསུངས་འདུག [ལྷག་ལྷ་ཐུན་ཚོགས་བགྲིས་ཀྱིས་ཀྱང་“ཁི་བ་ལོ་མེ་
ཤོག་ཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། 1994 (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 96 ཐོག་གཟིགས།]

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེ་བ།

པའི་གནས་སྐབས་ཤིག་བཞེས་ཡོད་པར་བརྟེན། བོད་གཞུང་གིས་ཞི་མོལ་སྐྱེ་ཆ་བ་མ་གཏོང་ཐབས་མེད་ཆགས་ཡོད། རྩོགས་གཉིས་དཔར་འབྲ་མཉམ་མེད་པའི་གནས་སྐབས་དེ་ལྟ་བུའི་འོག་བཞག་པའི་གྲོས་མཐུན་ཞིག་རྒྱལ་སྤྱིའི་སྤྱི་མཐུན་ལུགས་ཀྱི་མཐུན་ལ་སྤྱི་མཐུན་ཆགས་ཡོད་དམ།

དོན་ཚན་བརྩ་བདུན་ཐོག་དངོས་གཞིའི་ཁྲི་ས་མོལ་བྱེད་སྐབས།

བོད་གཞུང་གིས་འདོད་པར་མེད་བཞིན་དུ་རྒྱ་དམར་གཞུང་གི་བཅོན་སྐུལ་ལྟར་ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་བྱེད་པར་སྐྱེ་ཆ་བ་གཏོང་དགོས་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་། བོད་རྒྱུགས་གཉིས་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོ་དངོས་སུ་ངོ་འཕྲད་བྱུང་རྗེས་གྲོས་མོལ་གྱི་ཁོར་ལུག་ཅི་འབྲ་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། གྲོས་གཞི་སྤྱད་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པ། གྲོས་གཞི་ཁག་ཐོག་གྲོས་མོལ་རི་ལྟར་བྱས་ཡོད་མེད་བཅས་ཀྱིས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྩ་བདུན་དེ་རི་ཅམ་ཆ་འདོག་འོས་པ་ཡིན་མིན་གང་ཅམ་གསལ་པོ་ཆགས་རྒྱུ་རེད།

བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་རྣམས་རྒྱ་ནག་གི་རྒྱལ་ས་པེ་ཅིང་དུ་ཞལ་འདྲོམས་བྱུང་རྗེས་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་ཁོ་ཚོའི་བཞུགས་གནས་པེ་ཅིང་གསོལ་མགོན་ཁང་དུ་བསྐྱོད་བྱས་ཡོད། གསོལ་མགོན་ཁང་དེའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་ལས་བྱེད་མ་གཏོང་། གཞན་སུ་ཡང་ཐུག་འཕྲད་བྱེད་ལུལ་མེད་པའི་བཟང་བཅོན་ལྟ་བུ་ཡིན་པས་མ་ཟད། ཁོ་ཚོ་ག་དུས་ཕྱི་ལ་ཐེབས་ཆེས་གནང་སྐབས་སྐྱེ་བྱུར་ཉིན་འགན་ཡོད་ཚུལ་བཤད་ནས་བཀག་འགོག་གང་ཐུབ་བྱས་ཡོད་ཅིང་། ད་དུང་སྐྱེ་ཆ་བ་རྣམས་ངས་མེད་པར་ཚུར་ཐེབས་སྟོན་མི་གནང་མཐུ་མེད་སྐབས་སུ་འང་ངོ་སྟོག་གཉིས་ཀའི་སོ་སྲུང་ཉིན་མཚན་འབྲལ་མེད་དུ་དམ་བསྒྲགས་ཆེན་པོ་བྱས་པར་བརྟེན། སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོས་ཕྱི་ནང་མི་རིཙ་གཞན་དག་སུ་ཡང་ཐུག་འཕྲད་སྤང་མོལ་སོང་།

བྱེད་ཡུལ་རྩ་བུལ་ཆགས་ཡོད།^[17] དངོས་གཞིའི་གྲོས་ཚོལ་སྐབས་སུ་རྩ་ཉག་གཞུང་གིས་ད་དུང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁབ་ཚོས་གནད་དོན་གལ་ཆེའི་རིགས་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་ལ་ལམ་སྟོན་ཞུ་བར་ཐུག་མེད།^[18] ད་དུང་(པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་གནད་དོན་དང) “དེ་བཞིན་གནད་དོན་གཞན་ནམས་ཀྱང་རྩ་ཁྲིམས་གང་བཤད་མ་གཏོགས་ང་ཚོར་(བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁབ་ཚོར)འདྲ་མཉམ་དང་། ཁོས་མཐུན་གྱི་ཐོབ་ཐང་རྩ་བ་ནས་བྱུང་མེད།”^[19]

རྩ་ཉག་དམར་གཞུང་གིས་གྲོས་ཚོལ་སྐབས་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཁབ་ཕྱོགས་གཉིས་པན་ཚུན་དང་རྒྱ་རིང་པོ་དང་། མཛའ་མཐུན་གྱི་ནམ་པའི་ཐོག་གྲོས་ཚོལ་འདང་ངེས་བྱས་ནས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྩ་བདུན་ཐོག་གྲོས་འཆམ་བྱུང་ཡོད་^[20] ཚུལ་བཤད་དང་ཤོད་ཟུས་ཡིན་ཀྱང་། གྲོས་ཚོལ་གྱི་དངོས་ཡོད་ཁོར་ཡུག་གོང་གསལ་ལྟར་ཡིན་པས་མ་ཆད། ཞི་མོལ་གྱི་གྲོས་གཞི་ཁག་ཀྱང་རྩ་ཕྱོགས་ནས་གྲོས་ཚོལ་འགོ་འཛུགས་པའི་ཉིན་དེར་སྤང་པའི་“དོན་ཚན་བརྩ་དེ་གཞིར་བབྱང་ནས་བཀའ་ཚོལ་གནང་ཡོད་པ་ལས། བོད་ཕྱོགས་ཀྱིས་བཏོན་པའི་དོན་ཚན་ལྔ་ཡོད་པ་ཞིག་དང་། དོན་ཚན་བརྩ་འཁོད་པ་ཞིག་བཅས་ཡོད་ཅུང་། རྩ་ཕྱོགས་ནས་བདག་མེད་དོག་རྩལ་དུ་

[17] ཞེ་སྒྲིབ་བསྟན་ནམས་དབང་འདུས། ཆས་པོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། 1999 (བོད་ཡིག) ཐོག་ངོས་ 199-204 བར་གཟིགས། འོན་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁབ་ཚོ་པེ་ཅིང་དུ་བཞུགས་རིང་རྩ་ཉག་གཞུང་གི་སྐབས་འདྲིན་འོག་འགྲོ་འདུག་སྟོང་གསུམ་གང་ལའང་རང་དབང་མེད་པ་རྩ་ཉག་གཞུང་གིས་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་མེད་པར་སྤང་། དེ་ཡང་བྱི་ལོ་ 1999 ལོའི་ཟླ་ 9 ཚེས་ 9 ཉིན་རྩ་ཉག་དུ་བཅའ་སྟོན་དབྱིན་ཇིའི་གཞུང་ཚབ་ཉན(Nye) དང་རྩ་ཉག་དབྱུག་གཞུང་གི་སྲིད་ལས་ཁུངས་ཀྱི་སྤྱི་ཁྱབ་བྱང་ཆེ་ལྷ་ཅི་པད་(Bajpai)གཉིས་སྤེང་མོལ་བྱེད་སྐབས། ལྷ་ཅི་པད་ཀྱིས། “བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁབ་ཚོ་པེ་ཅིང་དུ་བཞུགས་རིང་པེ་ཅིང་དུ་བཅའ་སྟོན་རྩ་ཉག་གི་གཞུང་ཚབ་དང་འབྲེལ་གཏུག་གས། ཁོང་ལ་གྲོས་ཚོལ་གོང་འབེལ་ཇི་ལྟར་འགྲོ་གི་ཡོད་པའི་སྐོར་ལན་ཅམ་ཡང་སྟོང་ཐབས་བྱས་མེད་”ཅེས་གསུངས་ཡོད། ཆེ་རིང་ཤུག། The Dragon in the Land of Snows, Pimlico 1999 ཐོག་ངོས་ 94 ཐོག་གཟིགས།

[18] གོང་ས་སྐྱབས་མགོན་ཏུ་ལའི་སླ་མ་ཆེན་པོ་མཆོག་ ངོས་ཀྱི་ཡུལ་དང་། ངོས་ཀྱི་མི་མང་། བར་ཐེངས་གསུམ་པ། 1999 (བོད་ཡིག) ཐོག་ངོས་ 94 ཐོག་གཟིགས།

[19] བསམ་འགྲུབ་མོ་བྱང་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆེའི་བླ་བས་འཁྱུགས་པོ། 1999 (བོད་ཡིག) ཐོག་ངོས་ 108 ཐོག་གསལ།

[20] བོད་ལ་ཞི་བའི་བཅིངས་འགྲོལ་བྱང་པ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1999 (ཁྱུ་ཡིག) ཐོག་ངོས་ 94 ཐོག་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

གཏོང་རྒྱུ་བྱས་པ་ལས། རྒྱ་བོད་འབྲེལ་མཉམ་དང་། གཉིས་མོས་བྱང་”^[༡༥]མེད། འོན་པར་དངོས་ཐོག་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཁམས་ནམས་དངོས་སུ་མཉམ་འཛོམས་ཀྱིས་གྲོས་མོལ་བྱེད་པའི་རྣམ་པ་དེ་“ཕན་ཚུན་འབྲེལ་མཉམ་གྱི་གྲོས་བསྟར་བྱེད་རྒྱ་ལྟ་བུའལ། བཀའ་དཔུང་གནང་མཁན་དང་། བཀའ་དཔུང་ཁྱེལ་ཁན་...”^[༡༦]ལྟ་བུ་བྱང་ཡོད་པ་དང་། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་“ཉམ་ཐག་ཡང་འདི་གནས་སུ་གྱུར་”^[༡༧]ཡོད། མ་ཟད། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་བོད་པའི་དོན་ཚན་བརྩེ་པོ་རྣམས་རྒྱ་ནག་གཞུང་རྒྱུང་པས་སྒྲ་བ་ལྟའི་སྡོན་ནས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཟིན་ཡོད་པར་བརྟེན། གྲོས་དོན་དེ་ཚོ་བོད་པར་ཐ་ཆོག་བསྐྱུགས་པ་ཞིག་ཡིན་པ་ལས། ཞིབ་འཇུག་གྲོས་མོལ་གྱི་གྲོས་གཞིའི་ངོ་བོར་གནས་མེད།^[༡༨]

གཤམ་ལ་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཁམས་དབར་གྲོས་གཞི་བྱེ་བྲག་ཁག་གཅིག་ཐོག་གྲོས་མོལ་གྱི་ལྟར་བྱས་ཡོད་པའི་སྐོར་མདོར་བསྟར་པར་སླེང་ན་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་ཚོར་སྤྲིགས་ར་བསྐྱེད་ཡོད་མེད་གསལ་བོ་ཆགས་རྒྱུ་རེད།

༡༩ བོད་ནང་བཅེངས་འགྲེལ་དམག་གཏོང་རྒྱའི་སྐོར།

བོད་ནང་བཅེངས་འགྲེལ་དམག་གཏོང་རྒྱའི་གྲོས་གཞི་དེ་གྲོས་མོལ་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡ ཉིན་བཏོན་ཡོད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁམས་གཙོ་བོར་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བོད་རྒྱལ་ཁབ་

[༡༥] ལྷག་ལྟ་བུར་ཚོགས་བསྐྱེས། མི་ཆེའི་བྱང་བ་བཟོད་པ། དེ་བཞག་ཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༦༠ ཐོག་གསལ།

[༡༦] བསམ་འགྲུབ་ཐོབ་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆེའི་བསྐྱེད་འཕྲུགས་པོ། ༡༩༩༧ (བོད་ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༡༡༠-༡༡༡ བར་གསལ།

[༡༧] ཞོང་དང་མཚུངས།

[༡༨] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༡༥༩ ཐོག་གཞིགས།

སྤྱི་མོ་ནས་རང་དབང་རང་བཅོན་དུ་གནས་ཡོད་པའི་གསལ་བཤད་གནང་བ་དང་།
 རྒྱ་དམག་བོད་དུ་སྐྱོད་སྡོད་བྱེད་རྒྱུ་འགན་དོན་དེ་འགག་ཆ་ཡིན་གཤིས། ཐག་
 གཅོད་གསལ་བོ་མ་བྱུང་ཆེ་ཞི་མོལ་གྱི་དགོས་དམིགས་དང་འགལ་བ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད།
 དེར་བརྟེན་དེ་དོན་བོད་གཞུང་ལ་ཏར་འཕྲིན་སྤུལ་ནས་དགོངས་སྐོར་ལྷ་རྒྱ་ཡིན་
 ཞེས་གསུངས་པར།^[༡༩] རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྤྱི་ཚབ་གཙོ་བོ་ལིའི་མུའི་ཏན་གྱིས་རྒྱུག་
 ཉམས་དང་བཅས་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་དཔུང་སྐྱོད་བྱེད་རྒྱུ་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་གིས་
 གཏན་ལ་ཕབ་ཟེན་པའི་བྱེད་སྒྲུགས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་། བོད་ནི་རྒྱ་ནག་གི་མངའ་
 ཁོངས་ཁ་འབྲལ་དུ་མི་རུང་བ་ཞིག་ཡིན་ལ། དེ་དོན་དེ་ཕྱིན་ཅི་དང་རྒྱ་གར་གྱིས་ཀྱང་
 ཁས་ལེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། རྒྱ་དམག་བོད་དུ་དཔུང་སྐྱོད་བྱེད་པ་དེས་བོད་མི་མང་ལ་
 ཕན་ཐོགས་ཡོད་པ་དང་། བོད་སྐྱོད་རྒྱ་དམག་ལ་བོད་གཞུང་གིས་མཁོ་སྤྱོད་བྱེད་མི་
 དགོས་པས་བོད་མི་མང་གི་ཁྲུང་པོ་འཕར་མི་སྲིད། མ་ཟད། བོད་ཀྱི་མཐའ་མཆམས་
 སྤང་རྒྱུར་སྟོབས་ཐུགས་ལུན་པའི་རྒྱ་དམག་གི་དཔུང་སྡེ་ཞིག་བོད་ནང་ཡོད་དགོས་
 རྒྱ་གལ་ཆེན་པོ་རེད་ཅེས་བཤད།^[༢༠]

དེ་རྗེས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྤྱི་ཚབ་ཀྱང་ཅིང་ལྷ་ཡང་ངོ་གདོང་དམར་པོར་
 རྒྱར་ཏེ་ཡར་ལངས་ནས། བོད་ནང་རྒྱ་དམག་དཔུང་སྐྱོད་བྱེད་རྒྱུ་དང་། བོད་ཞི་བའི་
 བཅེངས་འགྲོལ་གཏོང་རྒྱ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་སྤྱན་མོང་ཆ་
 འཛིན་གཞིར་བཟུང་བ་ཞིག་ཡིན་ཞེས་ཆོག་རྒྱབ་དང་བཅས་བཤད།^[༢༡] རྒྱ་ཕྱོགས་

[༡༩] ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
 ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༩༩ ཐོག་གཟིགས།

[༢༠] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟླན་
 ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༦ (བོད་ཡིག) ལྷའོ་ཡུས་རྩུང་། བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགྲོལ་སྐོར་གྱི་ཉིན་ཐོག་ནང་
 བཤུས། ཤོག་ངོས་ ༡༦ ཐོག་གཟིགས།

[༢༡] ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
 ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༠ ཐོག་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཀྱིས་ད་དུང་ཕྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་བོད་ནས་མཐར་སྐྱོད་གཏོང་བ་དང་། རྒྱ་ནག་གི་མཐའ་མཆོམས་བཏན་སྲུང་ཆེད་(གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས་ ༤༩-༥༠བར)རྒྱ་དམག་བོད་དུ་གཏོང་རྒྱུ་ཡིན་ལུགས་བཤད་པར། བོད་གཞུང་གི་སྐྱེ་ཆ་བཙུགས་བོད་ནང་ཕྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་མེད་པར་བརྟེན་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་གཏོང་དགོས་གཤམ་མེད། གཤམ་ཏེ་ནམ་ཞིག་ཕྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་ཀྱིས་བོད་ལ་འཛིགས་ཉན་བཅོས་ཆོ། བོད་གཞུང་གིས་རྒྱ་ནག་ལ་རོགས་རམ་ཡོང་བའི་རེ་བ་ལྟ་རྒྱུ་ཡིན་ཞེས་ལན་བཏབ་པ་དང་། ད་ལྟ་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་དཔུང་སྡོད་དང་བཅའ་སྡོད་བྱེད་པའི་དགོས་པ་མེད་ཅེས་དག་སྐྱེལ་གང་ཐུབ་བྱས་^[༡༡]ཀྱང་། རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་བོད་པའི་སྐྱེ་ཆ་བཙུགས་ཀྱི་འགྲེལ་བཤད་ལ་ཉན་འཛིག་མ་བྱས་པར། ཁྱོས་མོལ་ཉིན་གཉིས་རིང་མཆོམས་འཛིག་གིས་ངལ་གསོ་བྱས་ན་བཟང་བའི་བསམ་ཚུལ་བཏོན་ཏེ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བཙུགས་སྟོབས་ཆོ་སྟོབས་དང་བཅས་ཉན་དེའི་ཆོགས་འདུ་ནས་རང་གནས་སུ་ལོག་དགོས་བྱུང་ཡོད། ཆོགས་འདུ་དེ་མ་གྲོལ་གོང་ལ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བཙུགས་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྡོད་སྡོད་བྱེད་པར་ཁས་ལེན་མེད་ཀྱང་། གཞི་རྒྱ་རྒྱ་དམག་རི་ཅམ་བོད་ནང་སྡོད་སྡོད་བྱེད་རྒྱུ་ཡིན་པ་དང་། ཁོ་ཆོ་ས་གནས་གང་དང་གང་དུ་བཅའ་སྡོད་བྱེད་རྒྱུ་ཡིན་པ། དམག་མིའི་མཐུན་སྦྲེན་སྦྱར་དགོས་པ། ལས་ཁུངས་གསར་པ་གང་དང་གང་འཛུགས་རྒྱུ་ཡིན་པ། རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྡོད་སྡོད་བྱས་རྗེས་ལས་དོན་གང་དང་གང་སྐྱབ་རྒྱུ་ཡིན་པ་སོགས་ཀྱི་ཞིབ་ཕྲའི་གནད་དོན་ལག་གཅིག་དོགས་འདྲི་བྱས་པར།^[༡༢] རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་འཕལ་དུ་ལན་མ་བཏབ།

བོད་ནང་རྒྱ་དམག་དཔུང་སྡོད་བྱེད་རྒྱུའི་གནད་དོན་ཤོག་གྲོས་འཆམ་

[༡༡] མེལ་མེན་ སི་ སྟོལ་སི་ཤེན་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱ་ཆོ་རིང་གིས་བོད་སྐུར་ལྷན། བོད་མི་གསར་བཞེ་བཞིག་བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༦ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༡༡ ནས་ ༡༡༩ བར་གཟིགས།
[༡༢] ལའོ་རྩུ་ཀྱུ། བོད་སྡོངས་ཀྱི་ཞི་བའི་བཅེངས་འགྲོལ། ཀྱང་གོ་བོད་རིག་པའི་དཔེ་སྟུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༡ (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༢༡ ནས་ ༢༩ བར་གཟིགས།

མ་ཕྱང་བར་ཉིན་གཉིས་(བཞི་མིན་ནམ་སྟམ)རིང་གྲོས་མོལ་བར་མཆམས་བཞག་པ་
 རེད། ཏུས་ཡུན་དེའི་རིང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་ཁེ་སྲུང་དང་ལྷ་འུ་རྟ་ར་བས་གྲོ་མོ་
 རྣམ་བསྐྱམས་ཐེབས་པའི་གསང་བའི་ཨང་གྲངས་བེད་སྤྱད་དེ་གྲོ་མོར་རྒྱ་ལའི་སླ་
 མ་དང་བཀའ་ཤག་ལ་ཏར་འཕྲིན་སྤུལ་དོན། ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་སྐབས་དོན་གནད་
 གཞན་ཐོག་དཀའ་གནད་དེ་ཅམ་མེད་མོད། རྒྱ་དམག་བོད་ཏུ་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱིས་མཐའ་
 མཆམས་སྤང་སྐྱོབ་བྱེད་པའི་གནད་དོན་ལ་ཁས་ལེན་མ་བྱས་ན་ཞི་མོལ་ཡོང་ཐབས་
 མེད་པའི་འགྲེལ་བཤད་གནང་བར། གྲོ་མོ་ནས་ཏུས་ཐོག་ཏུ་ཏར་ལན་འབྱོར་བའི་
 རྣམ་རྒྱུ་དམག་བོད་ཏུ་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱིས་མཐའ་མཆམས་སྤང་སྐྱོབ་བྱེད་པའི་དོན་ཚན་
 ལ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་ཁས་ལེན་བྱེད་ཐུག་མེད། གལ་སྲིད་རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་ཉན་འཛོག་
 མ་བྱས་ན་བོད་དམག་རྒྱ་དམག་ཏུ་སྦྱར་སྒྲིག་གིས་མཐའ་མཆམས་སྤང་སྐྱོབ་བྱེད་
 པས་ཆོག་རྒྱ་མིའི་དམག་དཔུང་བོད་ནང་ཡོང་ན་མི་འགྲིག་ཅེས་གསལ་ཡོད།^[14]

སྤྱིར་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གི་ཏར་འཕྲིན་ནང་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྤྱོད་
 སྤྱོད་བྱེད་པར་མོས་མཐུན་གནང་མེད་ཀྱང་། སྐྱེ་ཆབ་རྣམ་པས་བཀའ་ཤག་གི་ཏར་
 འཕྲིན་ཐོག་གྲོས་བསྐྱར་བྱེད་སྐབས་ང་ལོད་ཀྱིས། བཀའ་ཤག་གིས་བོད་རྒྱ་ཁོངས་
 ཡིན་པར་ཁས་ལེན་ཆེན་པོ་དེ་འདྲ་ཞིག་བྱས་ཡོད་པས། དེ་ལས་གཞན་པའི་གནད་

[14] བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགྲོལ་བཏང་པ། བོད་མྱོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། 1994 ང་
 བོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགྲོལ་གཏོང་བའི་གྲོས་མཐུན་ལ་མིང་རྟགས་བཀོད་པར་
 དན་གསོ་བྱས་པ། (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 198 ཐོག་གཟིགས།

* ང་ལོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བྱེ་ལོ་ 1994 ལོའི་ཟླ་ 2 ཆོས་ 19 ཉིན་རང་སྤྱོད་མྱོངས་ཀྱི་སྐབས་ལ་པའི་
 མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད་ནང་ལའང་“.....
 དེར་བརྟེན་ཁེ་སྲུང་དང་ཐུབ་བསྐྱར་བསྐྱར་དར་ཀྱིས་བསྐྱམས་ཐེབས་པའི་གསང་བའི་ཏར་དེབ་ལྟར་གྲོ་མོར་བཞགས་
 ལུས་ཀྱི་རྒྱ་ལའི་སླ་མ་དང་བཀའ་ཤག་ལ་སྐྱེ་ཆབ་ཐུན་མོང་ནས་ཏར་འཕྲིན་བཏང་སྟེ་གྲོས་མོལ་བྱེད་རྒྱའི་གནད་དོན་
 གཞན་རྣམས་གནད་འགག་དེ་ཅམ་མེད་ནའང་མི་དམངས་བཅེངས་འགྲོལ་དམག་བོད་ལ་ཡོང་ནས་མཐའ་མཆམས་
 སྤང་རྒྱའི་གནད་དོན་དེ་ཁས་ལ་སྤངས་ན་གྲོས་མོལ་བྱེད་ཐུབ་ཐབས་མེད་ལུགས་ཞུས་པར་གྲོ་མོ་ནས་ཏར་ལན་འབྱོར་
 པའི་ནང་སྤང་བཞིན་བཅེངས་འགྲོལ་དམག་བོད་ལ་མཐའ་མཆམས་སྤང་རྒྱར་མོས་མཐུན་བྱས་ན་མི་འགྲིག་ གལ་ཏེ་
 ཐབས་ཤེས་མི་འདུག་ན་ང་ཆོའི་བོད་དམག་གྲུང་ཁྲན་གི་དམག་དཔུང་ལ་བསྐྱར་ཏེ་མཐའ་སྤང་བར་གཏོང་རྒྱ་ལས་རྒྱ་
 རིགས་ཀྱི་དམག་དཔུང་ཡོང་ན་མི་འགྲིག་པའི་སྒྲོར་འཁོད་འདུག”ཅེས་བཀོད་འདུག (བོད་ཡིག)

བོད་ཀྱི་མི་དམངས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

དོན་ཚད་མ་ཆུང་ཅག་རེད། དེར་བཞེན་གནད་དོན་ཆེ་ཕ་ཆུང་གསུམ་ཚད་མ་གྱི་
མོར་དགོངས་སྒྲོར་ཁྱེད་གོས་དོན་མེད། གང་ཡིན་ཞེ་ན། གཅིག་ནས་བཀའ་ཤག་དང་
བོད་ཚྭ་ངས་ཆོག་པ་འདུས་བཀའ་ལན་གནད་ཡས་ལ་ཉིན་འགྲངས་ཞག་འགྲངས་
འགོར་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། གཉིས་ནས་དུས་ཚོད་ནར་འགྲངས་སོང་ན་རྒྱ་མིས་བོད་ལ་
དམག་འཐབ་བྱེད་ཉིན་ཡོད་^[༡] ཅེས་གསུངས་ནས་རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྒྲོད་སྒྲོད་
བྱེད་པའི་གྲོས་གཞིར་སྒྱུ་ཆ་བ་ཆོས་རང་དགར་ཁས་ལེན་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་ཀྱང་། བོད་
ནང་སྒྲོད་སྒྲོད་བྱེད་མཁན་རྒྱ་དམག་གི་གྲངས་འབོར་གང་ཉུང་ཉུང་ཡོང་ཐབས་ལ་
འབད་བཅོམ་བྱེད་རྒྱུ་འཕག་གཅོད་བྱས་པ་རེད། གྲོས་མོལ་ཆོག་པ་འདུ་གསུམ་པ་དེ་
ཕྱི་ཟླ་ ༥ ཆོས་ ༥ ཉིན་ཆོག་པ་ཡོད་པ་དང་། ཆོག་པ་དུས་དེའི་ཐོག་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་ཞི་
མོལ་ཆོག་པ་འདུ་གཉིས་པའི་སྐབས་བོད་ཀྱི་སྒྱུ་ཆ་བ་ཆོས་བཏོན་པའི་དྲི་བ་ཁག་ལ་
ལན་འདེབས་བྱས། བོད་ཀྱི་སྒྱུ་ཆ་བ་ཆོས་དོན་ནས་བོད་ནང་སྒྲོད་སྒྲོད་བྱེད་མཁན་
རྒྱ་དམག་ཇི་ཉུང་ཡོང་ཐབས་ཀྱི་ཚོད་སྒྲིང་བྱས་ཡོད་པ་དང་། རྒྱ་མིས་བོད་དམག་རྒྱ་
དམག་གི་ཁོངས་སུ་ཟླ་སྤེལ་གཏོང་རྒྱུར་ཁས་ལེན་བྱས་པ་དེ་ལྟར་ལག་བསྟར་བྱེད་
རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་རྒྱ་དམག་བཅའ་སྒྲོད་བྱས་ན་མི་འགྲིག་པའི་བསམ་
འཆར་སོགས་གྲོས་གཞིར་བཏོན་ཡོད། དེའི་ལན་དུ་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་བོད་དམག་རིམ་
པས་རྒྱ་དམག་གི་ཁོངས་སུ་ཟླ་སྤེལ་གཏོང་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། རྒྱལ་ས་ལྷ་སར་རྒྱ་དམག་
ངས་པར་དུ་བཅའ་སྒྲོད་བྱེད་དགོས་ཀྱང་། དམག་འབོར་ཉུང་ཤས་ཤིག་ལས་བཅའ་
སྒྲོད་མི་བྱེད་པའི་ཁས་ལེན་བྱས།^[༢] རྒྱ་དམག་བོད་ནང་སྒྲོད་སྒྲོད་བྱེད་པའི་གྲོས་
གཞིའི་ཐོག་བོད་ཀྱི་སྒྱུ་ཆ་བ་ཆོས་ཚོད་སྒྲིང་དག་པོ་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། མཐའ་མ་ཞི་མོལ་
ཐོར་ཞིག་ཏུ་གཏོང་རྒྱ་དང་། རྒྱ་དམག་གིས་བོད་ཐོག་དག་པོའི་དམག་འཐབ་བྱེད་

[༡] ཆོ་རིང་ཤུག། The Dragon in the Land of Snows, Pimlico 1999, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༥ ཐོག་གཟིཌ

[༢] ལའོ་ཏུ་ཀུ་ད། བོད་ཚྭ་ངས་ཀྱི་ཞི་བའི་བཅའ་སྒྲོལ། ཀྱང་གོ་བོད་རིག་པའི་དཔེ་སྟུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་
པོ། ༡༩༩༡ (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༩ ཐོག་གཟིགས།

པའི་སྤྲིགས་རའི་འོག་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོས་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་སྦྱོང་སྦྱོང་བྱེད་པའི་གྲོས་གཞིར་ཁས་ལེན་མ་བྱེད་ཐབས་མེད་བྱུང་བ་རེད། སྤྱིར་གྲོས་གཞི་དེར་ཁས་ལེན་བྱས་ན་འདང་། དེ་འབྲེལ་དུ་གསང་བའི་བྱུར་རྒྱུན་གྲོས་མཐུན་ཞིག་བཞག་ནས་དེའི་ནང་བོད་ཀྱི་དམིགས་བསལ་གནས་སྐངས་དང་བསྐྱུན་ཏེ། བོད་ནང་རྒྱ་དམག་གང་ཉུང་གཏོང་རྒྱ་ཞེས་འཁོད་པའི་དོན་ཚན་གཅིག་འགོད་རྒྱ་བྱས་ཡོད།^[༡༥]

༡༽ བོད་ནང་དམག་སྤྱིད་ཨོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུའི་གནད་དོན།

བོད་ནང་དམག་སྤྱིད་ཨོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུའི་གྲོས་གཞི་དེ་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཆོས་ ༡༠ ཉིན་གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་བཞི་པའི་ཐོག་རྒྱ་ནག་གི་སྐྱེ་ཆ་བ་ལའི་མིའི་ཉན་གྱིས་བཏོན་ཡོད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོས་ལས་ཁྲུངས་དེའི་དགོས་པ་དང་། དམིགས་ལུལ། བྱེད་ལས་སོགས་ལ་དོགས་པ་སྦྱིས་པ་དང་། ཉང་སངས་ནས་ཕན་ཚུན་མིག་མིག་གེར་ལྷ་དགོས་པ་བྱུང་ཡོད།^[༡༦] བོད་རྒྱ་གྲོས་མོལ་སྐབས་ཕྱོགས་གཉིས་དབར་ཚྩོད་སྤང་མང་པོ་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་། གྲོས་གཞི་དེའི་ཐོག་དམིགས་བསལ་ཚྩོད་སྤང་དག་པོ་བྱུང་ཡོད་དེ། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་གྲོས་མོལ་སྐབས་བྱུར་ཉན་དུ་བཏང་པའི་ཨ་ལོ་ལུ་ཁྲུང་གི་ཉིན་ཐོའི་ནང་ཁོང་གིས་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཆ་བ་དབར་ཚྩོད་

[༡༥] མེལ་མེན་ སི་ སྤྱི་ལོ་ཉིན་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱུ་ཆེ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བཞེ་བ་ཞིག་བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༦ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༡༩ ཐོག་གཟིགས།

[༡༦] རྒྱ་ནག་གི་སྐྱེ་ཆ་བ་ལའི་མིའི་ཉན་གྱིས་གཞི་དེ་ཉིན་གསུམ་ཐོན་ནས་ང་མོད་ལ་ངོ་སྤྱོད་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། ང་མོད་ཀྱིས་གཞི་དེའི་སྐོར་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་གཞན་ཆོར་བྱུར་ཅམ་ཡང་གསུངས་མེད་པར་སྤང་།

[* མེལ་མེན་ སི་ སྤྱི་ལོ་ཉིན་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱུ་ཆེ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བཞེ་བ་ཞིག་བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༦ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༡༦ ནས་ ༡༡༩ བར་གཟིགས།

* བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། ༤ (ཐུའི་འདོན་ཐེངས་ ༡༥ པ) མི་རིགས་དཔེ་སྐྱན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ཐུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ། བོད་དོན་ཞི་གོས་དང་དེའི་སྐྱེ་ཆེས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་སྐོར། ཤོག་ངོས་ ༡༩ ནས་ ༡༩ བར་ལའང་གཟིགས།]

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

སྐྱེང་བྱང་བའི་གནད་དོན་གཞན་དག་སྐོར་གང་ཡང་མ་སྐྱེང་བར་“དམག་སྲིད་ཨུ་
ཡོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུ་དེ་གནད་དོན་འདོན་སྐབས་ཚུངས་སྐྱེང་བྱང་སོང་”^[༡༧]ཞེས་
དམིགས་སུ་བཀར་ནས་བཀོད་ཡོད།

རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱི་གོས་གཞི་དེར་ལྷུ་རྟ་ར་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར་གྱིས་ཁ་
སངས་པོའི་སྒོ་ནས་དམག་སྲིད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་ཟེར་བ་དེ་གང་གི་དོན་དུ་འཇུགས་
རྒྱ་རེད་དམ། གང་བྱེད་ཡས་རེད་དམ། ལས་ཁུངས་དེ་བཅུགས་པ་ཡིན་ན་ཏུ་ལའི་སླ་
མའི་སྐྱ་དབང་ལ་གཞོན་སྒྲོན་དང་འགལ་བ་ཡོང་རྒྱ་མ་རེད་དམ་ཞེས་དྲིས་པར། རྒྱ་
དཔོན་ལའི་རབ་རྩ་ཁྲིས་ཏེ། གྲུང་དབྱང་གིས་ཏུ་ལའི་སླ་མའི་སྤར་ཡོད་དབང་ཆ་རང་
འཇུགས་ཡིན་པར་བརྒྱུར་བཀོད་གཏོང་གི་མ་རེད་སུས་ཟེར་གྱི་འདུག་གམ། གྲུང་
དབྱང་གིས་བོད་དུ་དམག་སྲིད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུར་ཁྱོད་ཆོས་བཀའ་
འགོག་བྱེད་གྱི་ཡོད་དམ། བོད་ནི་རྒྱ་ནག་གི་ཆ་ཤས་ས་ཁུལ་ཞིག་རེད། ལངས་ཕྱོགས་
དེ་འདྲ་ཡིན་ན་ཆ་བ་ནས་འགྲིག་ཐབས་མེད། ཁྱོད་ཆོ་ག་དུས་ལོག་ན་འང་འགྲིག་གི་
རེད། སང་གནངས་ལོག་ན་འང་འགྲིག་གི་རེད། ཡང་ན་བོད་ལ་དྲག་པོའི་བཅེངས་
འགོལ་བཏང་རྗེས་ལོག་ན་འང་འགྲིག་གི་རེད། དེའི་རིང་ཁྱོད་ཆོ་བེ་ཅིང་ལ་བསྐྱད་
ན་འང་འགྲིག་གི་རེད། ང་ཆོའི་མི་དམངས་བཅེངས་འགོལ་དམག་བོད་ས་ཁུལ་དུ་
སྤོབས་ཡོད་པས། ས་གནས་སུ་ཏར་ཞིག་གཏོང་རྒྱ་ལས་གཞན་གྱི་རྟོག་གྲ་དང་དཀའ་
ངལ་གང་ཡང་མེད། ལར་ནས་ཁྱོད་ཆོར་བོད་ཞི་བའི་བཅེངས་འགོལ་དགོས་སམ།
ཡང་ན་དྲག་པོའི་བཅེངས་འགོལ་དགོས། དེ་གཉིས་འདམ་ཀ་བྱས་ན་འགྲིག་གི་
རེད་^[༡༨]ཅིས་དང་། བོད་དེ་ཡང་སྤྱིང་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཞིག་རེད་དམ། ཡང་ན་

[༡༧] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་རྫོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟན་
ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ལུ་འེ་ཡུས་རྩུང་། བོད་ཞི་བས་བཅེངས་འགོལ་སྐོར་གྱི་ཉིན་ཐོག་ནད་
བཤུས། ཤོག་ངོས་ ༡༩༠ ཐོག་གསལ།

[༡༨] ལྷག་ལྷ་ཐུན་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆོའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༡ ནས་ ༥༩ བར་གཟིགས།

རང་བཅོན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་རེད་དམ^[༡]ཞེས་གདུག་རྩལ་གྱི་ཁ་རྒྱུངས་ལྡན་པའི་
འཛིགས་སྒྲུལ་བྱས། གྲོས་གཞི་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་“གྲོས་མོལ་གོང་འཕེལ་ཡོང་ཐབས་
མེད་པའི་གནས་སུ་གྱུར་པ་དང་།ཐོར་ཞིག་ཏུ་འགྱེད་ཅིང་ཐུག”^[༢]པ་རེད།

དེ་ལྟར་བོད་རྒྱུ་གྲོས་མོལ་མཆམས་ཆད་པ་དང་། རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་
སྐྱེ་ཁའ་ཆོ་ཏན་ཏན་བོད་ལ་ཕྱིར་ལོག་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་སློ་
ལུག་རྒྱ་ཡིན་པར་ཡིད་ཆེས་གཙང་མ་བྱས་ཡོད།^[༣] གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་དེ་གྲོལ་
རྩིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ནམས་ང་པོད་ཀྱི་སྡོད་གནས་སུ་འཛོམས་ནས་རྒྱ་ཕྱོགས་ཀྱི་
གྲོས་གཞི་དེར་ཁས་ལེན་མ་བྱས་ན་རྒྱ་དམག་གིས་བོད་ལ་དྲག་ཆོལ་བྱེད་ཅིན་ཡོད་
པས་གང་དགའ་ཅི་ལེགས་ཀྱི་གྲོས་བསྐྱར་བྱེད་སྐབས། ང་པོད་ཀྱིས་“ད་ང་ཆོ་རྒྱ་མའི་
ལག་ཏུ་སླེབས་ཡོད་པས། གསོད་གཏུབ་ཅི་བྱེད་ཁོ་ཆོའི་འདོད་པ་རེད། དེ་འདྲའི་
དབང་ཡོད་བཤད་ན་གྲོས་མཐུན་ཡོང་ཐབས་དགའ་བ་རེད། ང་ཆོ་ཞིད་དགོས་དོན་
ཡོག་མ་རེད”^[༤]ཅེས་གསུངས་ནས་བོད་མི་ལ་རྒྱ་ཅན་ཞིག་གི་རང་མདངས་མངོན་
པར་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོའི་དྲན་པའི་ནང་རྒྱ་དམག་གིས་ཆབ་མདོར་
དྲག་ཆོལ་བྱས་པའི་བག་ཆགས་མངོན་པར་གསལ་བས། རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་དང་
བསྐྱེན་མཁས་ཀྱིས་དྲག་པོའི་དམག་འཁྲུག་ལས་གཡོལ་ཐབས་བྱེད་རྒྱ་བོད་བསྐྱེན་
སྲིད་མི་སློག་དང་བཅས་པའི་ཁེ་སན་ལ་ཐུག་ཡོད། གྲོས་མོལ་མཆམས་ཆད་པའི་
ཉིན་ཤས་རིང་འབའ་པ་ཐུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ་གྱིས་རྒྱ་དཔོན་གྱི་བཀའ་ལྟར་བོད་

[༡] ལའོ་རྩུའུ་ཀུད། བོད་ལྗོངས་ཀྱི་ཞི་བའི་བཅེངས་འགྲོལ། གྲུང་གོ་བོད་རིག་པའི་དཔེ་སྟེན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་
པོ། ༡༩༩༡ (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༢༦ ནས་ ༢༧ བར་གཟིགས།

[༢] གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས་ ༢༥ ཤོག་གསལ།

[༣] མེལ་མེན་ སི་ རྒྱ་ལྷ་སི་ཤེན་སོགས་ཀྱིས་བཅུམས། རྒྱ་ཆོ་རིང་གིས་བོད་སྐུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བརྗེ་བཞིག་
དུས་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༦ (བོད་འབྲུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༢༢༧-༢༢༩ བར་གཟིགས།

[༤] རྒྱག་ལྷ་ཐུན་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆོའི་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེབ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༩ ནས་ ༥༩ བར་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེ་བ།

ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོ་དང་ཐུག་འཕྲད་བྱས་ཏེ་གོ་བསྐྱོན་སྒོ་འགྲུགས་ཀྱི་ལས་ཀ་རྒྱར་ཐག་གིས་བསྐྱབས།^[༤༥] སྐྱབས། བོད་རྒྱ་ཞི་མོལ་གྱི་སྒྲེ་མཐུད་ཐུབ་ཅམ་བྱུང་ནས་གོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་ལྷ་པ་དེ་བྱི་ཟླ་ ༥ ཆོས་ ༡༤ ཉིན་ཆོགས་པ་རེད།

ཉིན་ཤས་རྗེས་ང་མོད་ནས་གསུངས་དོན་ཁ་སང་མཁན་བྱང་ནས་དྲི་བ་གནང་བ་དེ་ཆོ་དངོས་འབྲེལ་གནང་དགོས་པ་ཡིན་ཅུང་། ང་ཆོར་དབང་ཆ་མེད་པས་རྒྱ་མིས་བཅན་ཤེད་ཁོ་ན་བྱེད་པར་བརྟེན་སྒྲ་འཕྲོས་འགྲིགས་ཐབས་ཤིག་མ་བྱས་ན་བོད་ལ་དྲག་གཞོན་བྱས་ན་སྒོས་འགན་བཟོད་མིན་ལ་བརྟེན། ད་རེས་གནས་ཚུལ་དེ་སྐད་བསྐྱར་ནས་ནོར་འཁྲལ་བྱུང་ཚུལ་གྱི་ལེ་འགྲིགས་ཡོང་ཐབས་བྱེད་རྒྱུར་དགོངས་པར་འཇགས་དགོས་གསུང་འདུག དེ་རྗེས་གོས་མོལ་དུ་འདྲོམས་སྐབས་ང་མོད་ནས་ཁ་སང་མཁན་བྱང་ནས་བཀའ་འདི་ཞུས་པ་དེ་སྐོར་ང་ཆོ་གོས་བསྐྱར་བྱེད་དུས་སྐད་སྐྱར་ནས་ནོར་འཁྲལ་བྱུང་འདུག དམག་སྲིད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་ཟེར་བ་བོད་ལ་རོགས་རམ་གྱི་འགོ་ཁྲིད་བྱེད་མཁན་ལ་བཀོད་པ་ཤོད་མཁན་རེད་ཟེར་བར་བསྐྱར་བས་ཕན་ཚུན་འགལ་བ་བྱུང་འདུག་པ་གསལ་ཤིས་བྱུང་སོང་ངམ་ཞེས་ང་མོད་ནས་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར་ལ་མིག་བཅུ་མ་བསྐྱོན་ཏེ་གསུང་འདུག་པར་དེ་རང་ཡིན་པ་འདྲ་ཞེས་བརྗོད།^[༤༦]

དེ་ལྟར་གོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་ལྷ་པའི་སྐབས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོས་རྒྱ་དམག་བོད་དུ་སྐྱོད་སྐྱོད་བྱེད་པ་དང་། བོད་དུ་དམག་སྲིད་ཨུ་ཡོན་ལྷན་ཁང་འཇུགས་རྒྱུའི་གོས་གཞིར་གྲོ་མོ་བཀའ་ཤག་གིས་ཉར་ཉར་ཁས་ལེན་གནང་གི་མ་རེད། དེར་བརྟེན། རྟོན་ཆན་དེ་ཆོ་གོས་མཐུན་ཡིག་ཆའི་ནང་འདོག་པ་དང་། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོས་ཡིག་

[༤༥] ལྷག་ལྷ་ཐུན་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆེད་བྱང་བ་བརྗོད་པ། དེ་བ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༥༩ དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་གནས་དབྱེད་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། ༥ (སྤྱིའི་འདོན་ཐེངས་ ༡༥ པའི་མི་རིགས་དཔེ་སྟན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ཐུན་ཆོགས་དབང་རྒྱལ། བོད་དོན་ཞི་གོས་དང་དེའི་སྐྱེ་རྗེས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་སྐོར། ཤོག་ངོས་ ༡༤ ཤོག་གཟིགས།

[༤༦] བསྟན་འཛིན་རྒྱལ་མཆན། ལྷ་ལྷ་རྟ་རའི་ལོ་རྒྱུས། ཤེས་རིག་དཔར་ཁང་། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༣༠ ནས་ ༣༡ པར་གསལ།

ཆའི་ཐོག་མིང་རྟགས་འགོད་པར་རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་ཆ་རྒྱུན་གཅིག་ལ་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས་པའི་རེ་བ་བརྟན་པ་རེད། དེ་ཡང་གལ་ཏེ་བོད་གཞུང་གིས་གྲོ་མ་གཞི་དེ་ཆོར་ཁས་ལེན་མ་གནང་ཆེ་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་བོད་ནང་བཞུགས་ཐབས་མེད་པར་རྒྱ་རེས་ཡིན་པས། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་སྐབས་ཤིག་རིང^[༥༧]རྒྱ་གར་ལ་ཡུལ་བྱོལ་དུ་ཕེབས་འཇུག་དགོས་པ་དང་། ཁོང་གིས་རྒྱ་གར་ནས་བོད་ཀྱི་འརྒྱུ་ཕྱོག་དང་གོང་འཕེལ་ལ་རྟོག་ཞིབ་གནང་རྒྱུ་ཐུགས་ཀྱི་དོགས་པ་སངས་མཚམས་བོད་ལ་ཕྱིར་ལོག་གནང་འདོད་བྱུང་ཆེ། བོད་ལ་ཕྱིར་ཕེབས་འཇུག་དགོས་པས་མ་ཟད། ད་དུང་ཁོང་གི་སྤར་ཡོད་གོ་གནས་དང་དབང་ཆ་རང་འཇགས་འཛོག་དགོས་ཞེས་བཤད། རྒྱ་དཔོན་ལའི་སྤྱི་མ་ཉན་གྱིས་དེ་ཆོ་གྲོས་མཐུན་མ་མོའི་ནང་འགོད་ཤེས་ཀྱི་མ་རེད། ཕྱི་རྒྱལ་གཞན་ལ་རྒྱ་ནག་གཞུང་དོ་ཆ་པོ་ཆགས་ཀྱི་རེད། དེའི་སྐོར་ཡི་གེ་བྱུར་དུ་བཞག་ཆོག་གི་རེད^[༥༨]ཅེས་བཤད་དེ། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོའི་བསམ་འཆར་ལ་སྤྱིར་ཁས་ལེན་བྱས་ཀྱང་གྲོ་མ་མཐུན་མ་མོའི་ནང་འཛོག་རྒྱུར་མོས་མཐུན་མ་བྱས་པར། གྲོ་མ་མཐུན་བྱུར་ཡིག་གཅིག་འཛོག་རྒྱ་དང་། ཕྱོགས་གཉིས་ཀས་བྱུར་ཡིག་དེའི་དོ་བཤུས་རེ་ཉར་ནས་ཕྱིར་བསྐྱགས་མི་བྱ་ཡང་། བྱེད་ལས་ཁུས་པ་གཅིག་མཚུངས་ལུན་པ་བྱེད་རྒྱ་བྱས།^[༥༩]

[༥༧] ང་མོད་ངག་དབང་འཇིགས་མེད་ཀྱིས་བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༩ ལོའི་ཟླ་ ༩ ཆེས་ ༡༡ ཉིན་རང་སྤྱོད་ཕྱོད་ཀྱི་སྐབས་ལྟ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆའི་གསུང་བཤད་ནང་ལ་“ལོ་དོ་བཞི་ལྷ་ཅམ་”ཞེས་བཀོད་འདུག (བོད་ཡིག)

[༥༨] ཞེ་སྒྲུབ་བསོད་ནམས་དབང་འདུས། རྒྱ་ས་བོད་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གྲུ་མ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༥༩ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༩༩ ཐོག་གཟིགས།

[༥༩] * ང་མོད་ངག་དབང་འཇིགས་མེད་ཀྱིས་བྱེ་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་གཏོང་བའི་གྲོ་མ་མོལ་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ལ་བྲན་གསོ་བྱས་པ། (༡)

<http://article.lre.cn/article/10000116.html> ཐོག་གཟིགས། (རྒྱ་ཡིག)

* བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་བཀྲང་པ། བོད་ཕྱོད་མི་དམངས་དཔེ་སྐུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ་ ༡༩༩༥ (རྒྱ་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༩༩ ལའང་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེ་བ།

༡༽ པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེར་ངོས་འཛིན་དང་། ཁོང་གི་སྐུ་དབང་དང་གདན་སྐོབ་
སྐོར་གྲོས་མཐུན་ནང་འགོད་པའི་གནད་དོན།

པེ་ཅིང་དུ་བོད་རྒྱའི་སྐུ་ཚབ་དབར་གྲོས་མོལ་བྱེད་སྐབས་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་དང་
འབྲེལ་པའི་གནད་དོན་གཉིས་སོན་ཡོད་དེ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་ངོས་ལེན་བྱས་པའི་
པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་འོས་སྒྲུལ་དེར་བོད་གཞུང་གིས་ངོས་ལེན་གནང་དགོས་པའི་
གནད་དོན་དང་། པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་སྐུ་དབང་དང་གདན་སྐོབ་སྐོར་གྲོས་མཐུན་
ཡིག་ཆའི་ནང་གསལ་འདོན་བྱེད་དགོས་པའི་གནད་དོན་གཉིས་རེད།

༡༡༽ པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་ངོས་འཛིན་གྱི་གནད་དོན་དེ་བོད་རྒྱ་གྲོས་མོལ་
གྱི་ཐོག་མ་ཉིད་ནས་སོན་ཡོད་དེ། ལམ་རྒྱུད་མི་འབྲུག་གཉིས་ནས་ཐེབས་པའི་བོད་
གྱི་སྐུ་ཚབ་ནམས་པེ་ཅིང་དུ་ཞུལ་འདོམས་བྱུང་བའི་ཉིན་རྗེས་མ་དེ་རང་སྟེ། ཕྱི་ལོ་
༡༩༧༡ ལོའི་ཟླ་ ༩ ཆེས་ ༡༧ ཉིན་མདོ་སྐད་བུ་མཛོར་འཁྲུངས་པའི་པཌ་ཆེན་སྐུ་
ཕྱེང་དགུ་པའི་འོས་སྒྲུལ་མགོན་པོ་ཆེ་བརྟན་གྱི་བུ་སྐུ་འཁོར་དང་བཅས་པ་པེ་ཅིང་
དུ་འབྱོར་བ་དང་། དེ་རྗེས་བོད་རྒྱའི་གྲོས་མོལ་སྐབས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྐུ་ཚབ་གྱིས་
པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་འོས་སྒྲུལ་ཁོང་ལ་རྒྱ་ནག་གོ་མིན་ཏང་གི་དགཞུང་གིས་ངོས་
ལེན་བྱས་ཡོད་པ་དང་། ཕྱིས་སུ་རྒྱ་ནག་གུང་ཁྲན་ཏང་གི་དགཞུང་གིས་ཀྱང་ངོས་
ལེན་བྱས་ཡོད་པར་བརྟེན་བོད་གཞུང་གིས་ཁོང་ངོས་པར་དུ་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་
སྐུ་ཕྱེང་དགུ་པའི་ཡང་སྤྱིད་དུ་ངོས་འཛིན་གནང་དགོས་ཞེས་བཤད་པར།^[༡༠] བོད་
གྱི་སྐུ་ཚབ་ནམས་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་“འོས་སྒྲུལ་རེ་བྱུང་ཡོད་པ་(དང་། རྒྱ་མིས་
རེ་བ་ཞུས་པའི་པཌ་ཆེན་འོས་སྒྲུལ་ཁོང་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་ངོ་མར་)གཏན་འཁེལ་
མེད་ལུགས་རིམ་པར་(གསལ་བཤད་གནང་ཡང་)རྒྱ་མིས་ཟུ་བཅུ་གས་མཐའ་བསྐོར་

[༡༠] རྒྱ་གར་སྐུ་ཚབ་ཆོགས་བཀྲིས། མི་ཆེའི་བྱུང་བ་བརྗོད་པ། དེ་བཞག་ཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༩༠-༩༡ བར་གཟིགས།

རི་བསྐྱོར་གྱིས་འཇམ་རྩལ་མཁས་སྟན་རེ་དྲོགས་གཡོ་སྦྱེའི་ཐབས་འཕུལ་སོགས་གང་
ལྟར་ལུ་བཅུགས་མཐའ་གཅིག་ཏུ་བྱས་པར་”^[༥༡]བརྟེན། ང་མོད་ཀྱིས་གོ་མོ་བཀའ་
ཤག་ཏུ་“ཀྱ་མིའི་འོས་སྤྱུལ་དེར་ཁས་ལེན་མ་བྱས་ན་གྲོས་མོལ་ལ་སྦྱོན་གནོད་ཡོང་
གི་ཡོད་ཚུལ་”^[༥༢]འཁོད་པའི་ཏར་འཕྲིན་ཞིག་སྤུལ་པར། རིང་པོར་མ་སོང་བར་གྱི་
མོ་བཀའ་ཤག་ནས། “.....སེམས་ཁྲལ་མ་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ་ཀྱ་བོད་ཞི་མོལ་གང་འདྲ་
ཡོང་གི་ཡོད་པའི་སྐྱོར་ལ་སྤར་ལས་ལྷག་པའི་གསལ་བཤད་གནང་རོགས། དོན་དག་
གལ་ཆེན་ལ་བརྟེན་རྒྱུ་དུ་ཁ་གསལ་གོ་བདེའི་དགོངས་སྐྱོར་ཏར་འཕྲིན་འབུལ་
དགོས། དེ་གལ་ཆེ་ཤོས་ཡིན། པཎ་ཆེན་ཚུང་སྤྱི་རིན་པོ་ཆའི་གནད་དོན་སྐྱོར་
ལ་བཀྱིས་སྤྱན་པོའི་མཁན་པོ་བཞི་དང་ནང་མ་སྤང་གི་དཔོན་རིགས་ཆོགས་འདུ་
ཆོགས་ནས་རྒྱ་ལའི་སླ་མས་ངོས་འཛིན་ཡོང་བའི་རེ་བ་ཤུགས་དྲག་བྱེད་ཀྱི་འདུག་
དུས་མཚུངས་ཀྱི་ཕྱོགས་ནས་ཀྱང་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་ངོས་འཛིན་བྱེད་དགོས་པར་
ལུ་ཚུགས་མཐར་སྐྱེལ་བྱེད་པས། ང་ཆོ་བྱས་ཀྱི་རྒྱལ་སློབ་ཆོས་ཀྱང་མགོན་གཅིག་
ཏུ་ཁས་ལེན་ཡོད་”^[༥༣]ཅེས་ཏར་ལན་འབྱོར་ནས་བིས་མདོར་འཁྲུངས་པའི་མགོན་
པོ་ཆེ་བརྟན་གྱི་བྱ་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་སྐྱེ་བྱེད་བརྒྱུ་པར་ངོས་འཛིན་བྱུང་བ་རེད། གོ་
མོ་ནས་ཏར་ལན་འབྱོར་བའི་“སང་ཉིན་དེར་བོད་གཞུང་སྐྱེ་ཆབ་ངོ་ལས་རྣམས་པཎ་
ཆེན་མཆོག་སྤུལ་རིན་པོ་ཆའི་བཞུགས་གནས་སུ་བཅར་ཏེ་བོད་ཀྱི་སྤར་སྤོལ་ལྟར་
མཚུལ་ཉེན་གསུམ་སྤུལ་བ་དང་སྤྱགས་མཇུག་དར་བཅས་སྤུལ་”^[༥༤]ཡོད།

[༥༡] བསམ་འགྲུབ་མོ་བྱང་བསྟན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆའི་བླ་བས་འཁྲུགས་པོ། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༩ ཐོག་གཟིན།
[༥༢] རྒྱ་ལའི་སླ་མ་སྐྱེ་བྱེད་བརྒྱུ་བཞི་བ་བསྟན་འཛིན་རྒྱ་མཚོ། ངོས་ཀྱི་ཡུལ་དང་། ངོས་ཀྱི་མི་མང་། ༡༩༩༩ (བོད་ཡིག)
ཤོག་ངོས་ ༡༩༩ ཐོག་གཟིན།
[༥༣] ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་བྱི་ལོ་ ༡༩༩༡ ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་གཏོང་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་
བརྒྱུད་རིམ་ལ་དྲན་གསོ་བྱས་པ། (༩) <http://article.lre.cn/article/10000117.html> ཐོག་གཟིན། (རྒྱ་ཡིག)
[༥༤] ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཆོགས་བཀྱིས། མི་ཆའི་བྱུང་བ་བརྟོན་པ། དེ་བཞག་ཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༩ (བོད་
ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༩༡ ཐོག་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་ལྷན་ཁྲིམས་ཞིབ་ཏུ་སྒྲུབ།

ཁ། རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་ཡིག་ཆ་འདི་ནང་པ་ཏ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་འི་སྐུ་དབང་དང་གནད་ཐོབ་སྐོར་གི་གནད་དོན་དེ་གྲོས་མཐུན་མ་མོ་དང་། ཟུར་ཡིག་གི་ཟིན་བྲིས་འཆར་འགོད་གཏན་འབེབས་ཟིན་ནས། རྒྱ་གསར་གཞིས་གི་སྐུ་ཆ་བ་ཆོས་མིང་རྟགས་འགོད་པའི་མཛད་སྒོ་འཆོག་པ་རྒྱུ་ལྟར་ཡོད་པའི་^[4]སྐྱབས་རྒྱ་རྒྱ་གསར་གིས་བཏོན་ཡོད་ལུགས་གསལ་ཡང་། “རྒྱ་དཔོན་ཀྲང་ཀོ་དུ་དང་། ལུང་གི་ཡོན། ཐུན་དབང་སྐུའུ་ཀྲང་། རང་རྒྱ་གསར་ནས་མཁན་དུང་ཐུབ་བསྟན་བསྟན་དར་དང་། མཁན་ཆུང་ཐུབ་བསྟན་ལེགས་སྒོན། ལྷག་ལྷ་སྤྱོད་བཅས་ཟུར་ཆོག་པ་གནད་གཏན་གྱིས་ཉིན་མོ་རྒྱ་བོད་གཞིས་གི་བཀའ་མོལ་གནད་རྒྱ་དང་། དགོང་མོ་བཀྲས་སྒྲའི་སྐོར་ཆོག་པ་ཆུང་ཟུར་ཆོག་པ་བཀའ་མོལ་མང་པོ་གནད་འདུག”^[5]པར་བསྟན་ན། གནད་དོན་དེ་བོད་གཞུང་ལ་རྒྱ་རྒྱ་གསར་གིས་པ་ཏ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་འི་དོན་འཛིན་དགོས་པའི་ཆ་འདེད་བཏང་པ་དང་དུས་མཉམ་མཐ། ཡང་ན་བོད་གཞུང་གིས་པ་ཏ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་འི་དོན་འཛིན་གནད་པའི་རྩིས་ལ་ཐོན་མེད་དམ་སྟེ། དེ་དུས་པ་ཏ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་དགྲུང་ལོ་བཅུ་ལྷག་ཙམ་ལས་ཐེབས་མེད་པས། གནད་དོན་དེ་རྒྱ་ནག་དབུས་གཞུང་གིས་བཏོན་པ་ཡིན་མིན་ལ། སྒྲ་བྲང་ནང་སྤང་རྒྱ་གསར་ནས་བཏོན་པ་འང་ཡིན་མིན་^[6] པ་ཏ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེ་འི་གནད་དོན་ནང་བོད་དབུས་གཙང་གི་ས་ཁོངས་དབྱེ་

[illegible]

* བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་པ། བོད་མཛེས་མི་དམངས་དཔེ་མཛན་ཁང་། བར་ཐེངས་དང་པོ་ ༡༩༩༥ (རྒྱ་ཡིག)
ད་བོད་དག་དབང་འཕྲིམས་མེད་ཀྱིས་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགྲོལ་བཏང་བའི་གྲོས་མཐུན་ལ་མིང་རྟོགས་བཞག་དཔར་
བྲན་པ་སོ་བྱས་པ། བོད་པོས་ ༡༩༩༦ ཟླ་གཟིགས།

[༥] ཁྱིམ་བསོད་ནམས་དབང་འདུས། རྒྱལ་པོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༦ (བོད་
ཡིག) ཐོག་ངོ་མ་ ༡༨ ཐོག་གསལ།

[illegible]

རྒྱ^[༤༡]དང་། བྱུང་བ་ལྟར་ཕྱོགས། ས་ཁུལ་གྱི་དབང་ཚད་^[༤༢] ས་ཁུལ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་
མཚན་གནས་དང་། དབང་ཐོབ་གནད་འབེབས་སྟེན་གྱི་ཞིབ་པའི་གནད་དོན་
མང་དག་ཅིག་ཚུད་ཡོད་པར་བརྟེན། ང་མོད་ཀྱིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོར་བོད་དང་རྒྱ་
ནག་དབང་གྱི་གནད་དོན་སྐོར་ཞི་མོལ་བྱེད་པའི་བཀའ་མངགས་ལས། བོད་གཞུང་
དང་སྤྱི་བདེ་བཀྱིས་སྐྱེན་པོ་དབང་གྱི་གནད་དོན་སྐོར་གྲོས་མོལ་བྱེད་པའི་བཀའ་
མངགས་དང་དབང་ཆ་གང་ཡང་མེད། དེ་བོད་ནང་ཁུལ་གྱི་གནད་དོན་ཞིག་ཡིན་
སྟེ། བོད་གཞུང་དང་སྤྱི་བདེ་བཀྱིས་སྐྱེན་པོ་དབང་གྱི་གནད་དོན་རྗེས་སུ་བྱུང་ལ་
སྐད་ཆ་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་ལྟགས་གསུངས་^[༤༣]ཀྱང་། རྒྱ་ཕྱོགས་ནས་མུ་ཚུགས་མཐར་སྐྱེལ་
བྱས་ཏེ་ཕ་ཁུལ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་མ་བྱུང་ཆེ་གྲོས་མཐུན་ཐོར་
ཞིག་ཏུ་འགོ་རྒྱ་ཡིན་ལྟགས་ཀྱི་ཐ་ཆེག་བསྒྲགས་^[༤༤] དེ་ཡང་རྒྱ་དཔོན་ལའི་སྤྱད་

བྱར་བཅར་བའི་སྐྱོ་དོས་འདྲ་རིན་ཆེན་ལགས་ཀྱིས་ཀྱང་དོགས་པ་དེ་རང་གནད་གི་འདུག མཚན་པ་པོས་རྒྱ་གར་བྱང་
ཕྱོགས་ན་ནི་ཕུར་ས་འདྲ་ཆང་དུ་བཅར་ནས་བཀའ་བྱར་ས་འདྲ་རིན་ཆེན་ལ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་སྐོར་
ལ་བཅར་འདྲི་སྒྲུབ་བྱས་པའི་ནང་གསལ། རྒྱ་འདུག་ལ་གསལ་འདོད་ན་བོད་ཀྱི་སྤྱི་བདེ་བཀྱིས་ཞིབ་པའི་ཁང་ལ་
འབྲེལ་བ་གནོངས།

[༤༥] * ང་མོད་དག་དབང་འཛིགས་མེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༡ ཉིན་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་
ཚོགས་རྒྱན་མུད་ཀྱི་མུ་ཡོན་ཀྱང་གཞོན་པ། རང་སྤྱོད་ལྗོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་རྒྱན་ཀྱི་ཀྱུ་འཕྲུ་རིན་པོ་ཆེ་དང་མོད་
དག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་སྐབས་ལ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་
གཉིས་པའི་ཐོག་གནད་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད་ལ་གཟིགས། (བོད་ཡིག)

* ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཚོགས་བཀྱིས་ཀྱིས་དེ་འབྲེལ་དུ་ཆོག་དོན་ཁགས་ལ་པོའི་སྒོ་ནས་“པེ་ཅིང་དུ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་ ༡༥
འདྲི་སྒྲུབ་སྐབས་(རྒྱ་མི་གནད་ཡོད་དཔོན་རིགས་ཁག་གཅིག་གིས་ཕ་ཁུལ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་ཕྱོགས་ཞིག་བྱས་ནས)དབུས་
གཙང་གཉིས་ཁ་སྤུལ་ཏེ་རང་སྤྱོད་ཐ་དད་འདུགས་རྒྱའི་རན་སེམས་བཅངས་”ཡོད་ལྟགས་གསུངས་འདུག ལྷག་ལྷ་
ཕུན་ཚོགས་བཀྱིས་ མི་ཆེའི་བྱུང་བ་བརྗོད་པ། དེ་བ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་ཡིག) ཐོག་དོས་
༡༥༥ ནས་ ༡༥༦ བར་གསལ།

[༤༦] མེལ་མེན་ སི་ རྒྱ་ལྷ་སི་ཤེན་སྟགས་ཀྱིས་བཟམས། རྒྱ་ཆེ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བརྗེ་བ་ཞིག་
བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༦ (བོད་འཁྱར་མ།) ཐོག་དོས་ ༢༢༥ ཐོག་གཟིགས།

[༤༧] ཁེ་སྤྱད་བསོད་ནམས་དབང་འདུག། རྒྱ་པོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༡ (བོད་
ཡིག) ཐོག་དོས་ ༡༢༠ ནས་ ༡༢༡ བར་གསལ།

[༤༨] ལྷག་ལྷ་ཕུན་ཚོགས་བཀྱིས་ མི་ཆེའི་བྱུང་བ་བརྗོད་པ། དེ་བ་གཉིས་པ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༥ (བོད་
ཡིག) ཐོག་དོས་ ༥༥ ནས་ ༥༦ བར་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཉན་རླང་ལངས་ནས་ཚྭ་ཅེ་འི་ཐོག་ལག་པ་བརྒྱུ་ནས་“གནད་དོན་འདི་ཁྱོད་
ཆོ་ནང་ཁྱལ་གྱི་གནད་དོན་རེད། འོན་ཀྱང་ཐག་གཅོད་མ་བྱས་པ་ཡིན་ན་གྲོས་མོལ་
བྱས་ནས་ཐག་བཅད་ཟིན་པའི་གྲོས་མཐུན་ཆོད་མ་ཅིས་མེད་ཡིན་”^[༥༡]ཞེས་བཤད་
པར། ང་མོད་ཀྱིས་ལན་དུ་“འགྲིག་གི་རེད། ཐག་ཆོད་ཟིན་པའི་དོན་ཆན་དེ་ཆོ་ཅིས་
མེད་བཏང་ནའང་ཆོག བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་བཞི་པོ་གང་ནས་ཡོང་བ་དེར་ཁྱོད་ཆོས་པར་
སྐྱེ་ལ་རོགས། ང་ནི་ཆབ་མདོ་བཅིངས་འགོལ་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་ཀྲུ་རེན་གཞོན་
པ་རེད། ཁྱོད་ཆོས་པ་ཆབ་མདོར་ལོག་བཅུག་ནའང་འགྲིག་གི་རེད། ལོག་མ་བཅུག་
པར་འདིར་ཉར་ནའང་འགྲིག་གི་རེད་”^[༥༢]ཅིས་ལན་བཏབ་ནས། རྒྱལ་སྤྱིའི་གཞི་
ཀུན་རང་རང་གི་ལངས་རྒྱལ་སྤྱིའི་མཐུན་འཛིན་བྱས་ཏེ་གྲོས་མོལ་ལ་མདུན་སྐྱོད་ཀྱི་
གོ་སྐབས་བྲལ་བའི་གནས་སྐབས་ཤིག་ཆགས།

དེ་ལྟར་པཎ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་གནད་དོན་ཐོག་བོད་རྒྱུ་ཆབ་དབར་
གྲོས་མཐུན་མ་བྱུང་བར་བདུན་ཕྲག་གཅིག་ཙམ་རིང་གྲོས་མོལ་མཆམས་ཆད། དེ་
ལྟར་ཡང་། རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་“གལ་ཏེ་རང་ཉིད་ལ་འདམ་ཀ་གཞན་མེད་
པའི་ཆོར་སྤང་བྱུང་ན། དྲག་ཤུགས་སྤྱོད་རྒྱུར་འདྲིམས་ཟོན་བྱེད་རྒྱ་མིན་པ་”^[༥༣]
དང་། “རྒྱ་བོད་གཞིས་ཀྱི་དཔལ་འབྱོར་དང་དམག་ཤུགས་དབར་ཁྱད་པར་དེ་འདྲི་
ཆེན་པོ་ཡོད་སྟབས། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོས་ཞི་བའི་བཅིངས་འགོལ་ལས་གཞན་
པའི་ལམ་གང་ཞིག་བདམས་ཀྱང་། དེ་ནི་བོད་ལ་རྒྱུན་དུ་གོད་ཆགས་འབྱུང་
གཞི་ཞིག་ལས་མ་འདས་པ་སྟེ། བོད་མི་མང་པོ་ལམ་སང་འཆི་སྐྱོན་འབྱུང་ངེས་པ་
མ་ཟད། དཔལ་འབྱོར་ལ་གཏོར་སྐྱོན་ཐེབས་རྒྱ་ཡིན་པ་དང་། དེ་བཞིན་བོད་མིའི་

[༥༡] ང་མོད་དག་དབང་འདེགས་མེད་ཀྱིས་བྱེ་ལོ་ ༡༩༧༡ ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགོལ་གཏོར་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་
བརྒྱུད་རིམ་ལ་བརྒྱུན་གསལ་བྱས་པ། (༡) <http://article.lre.cn/article/10000117.html> ཐོག་གཟིགས། (རྒྱ་ཡིག)

[༥༢] གོང་དང་མཚུངས།

[༥༣] མེལ་མིན་ སི་ རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་སྤྱིའི་སྤྱིའི་བརྒྱུན་ལུགས། རྒྱ་ཆོ་རིང་གིས་བོད་རྒྱུར་ཞུས། བོད་མི་གསར་བརྗེ་བཞིག་
བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༥ (བོད་འགྱུར་མ།) ཐོག་ངེས་ ༡༡༡ ཐོག་གཟིགས།

འཆོ་བ་སྐྱེལ་སྤངས་ལ་ཞི་བའི་བཅོས་སྒྲིག་བྱེད་རྒྱུ་ལོ་སྐབས་མེད་པ་ཆགས་ངེས་
རེད།^[164] དེར་བརྟེན། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོར་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་དང་བསྐྱེན་
མཁས་བྱས་ཏེ་གྲོས་མོལ་བྱེད་པ་ལས་ལམ་ཁ་གཞན་མེད།

པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་སྐུ་དབང་དང་གདན་ཐོག་སྐོར་གྱི་གནད་དོན་དེ་
ཆོར་བོད་གཞུང་སྐྱེ་ཆབ་རྣམ་པས་རྒྱ་ནག་གཞུང་དང་གྲོས་མོལ་གྱི་ལམ་ནས་གཏན་
འབེབས་བྱས་པའི་དབང་དུ་བཏང་ནའང་། དེ་ཆོ་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་མཐོའི་ནང་
འགོད་མ་དགོས་པར། ཟུར་ཡིག་ཅིག་གི་རྣམ་པར་བཞག་ན་འཕྲས་པ་ཡོད།^[165] གང་
ཡིན་ཞེ་ན། གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་དེ་རྒྱ་ནག་དབྱུག་གཞུང་དང་བོད་ས་
གནས་སྲིད་གཞུང་དབར་གྱི་ཞི་མོལ་ཡིག་ཆ^[166]ཞིག་ཡིན་པར་ཤོད་གྱི་ཡོད་པས་སོ།
རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བཅན་ཤེད་ཐོག་ཡིག་ཆ་དེའི་ནང་པཌ་ཆེན་རིན་པོ་ཆེའི་སྐོར་
ཉ་ཉུང་མཉམ་བསྐྱེད་བྱས་པ་དེས་གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་རིམ་པའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་
ཆབ་ཆོར་གནས་ལུགས་རྒྱ་མཚན་ཤོད་ས་མེད་པར། ཡོད་ཆད་རྒྱ་མེད་གང་བཤད་
ལ་ཉན་འཛིན་བྱེད་དགོས་ཆགས་པའི་གྲོས་མོལ་གྱི་ཁོར་ལུག་མངོན་ཡོད།

གྲོས་མོལ་མཚམས་ཆད་དེ་དེ་ཟུར་ལྷག་སྐབས་ཉིན་གཅིག་ཕྱི་ངོ་རྒྱ་ནག་
དམར་གཞུང་གི་སྐྱེ་ཆབ་སྲུན་གྱི་ཡོན་གྱིས་ང་མོད་ལ་ཁ་པར་བཏང་ནས་སང་ཉིན་
ཟུར་དུ་བཀའ་མོལ་བྱེད་རྒྱ་བྱས། ཉིན་རྗེས་མ་དེར་ལའོ་ཏུ་ཉུང་གྱི་བོད་མྱོངས་ཀྱི་ཞི་

[164] མེལ་མེན་ སེ་ ལྷོ་ལྷ་སེ་ཤེན་སོགས་ཀྱིས་བཙུམས། རྒྱ་ཆོ་རིང་གིས་བོད་སྐུར་ལྷས། བོད་མི་གསར་བརྗེ་བ་ཞིག་
བོད་ཀྱི་དུས་བབ་གསར་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ། ༢༠༠༤ (བོད་འགྱུར་མ།) ཤོག་ངོས་ ༡༩༡ ནས་ ༡༩༣ བར་གཟིགས།

[165] * བསམ་འཁྲུག་མོ་བྲང་བསྐྱེན་འཛིན་དོན་གྲུབ། མི་ཆེའི་བསྐྱེད་འཕྲུགས་ལོ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༢
(བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༩ ཤོག་གཟིགས།

* ད་དུང་སྐབས་དེའི་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཆོར་ལས་བྱས་འདུ་རིན་ཆེན་ལགས་སུ་ཚཱ་པ་པོས་བཅར་འདྲི་སྒྲིག་བྱས་
པའི་ནང་ཁོང་གིས་པཌ་ཆེན་ཆང་གི་སྐོར་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་མཐོའི་ནང་འཛིན་མ་དགོས་པར། དེའི་
སྐོར་ལ་ཟུར་ཡིག་ཅིག་འཛིན་རྒྱ་བྱས་པ་རེད་ཅེས་གསུངས། སྐུ་འཕྲུག་ལ་གསན་འདོད་ན་བོད་ཀྱི་སྲིད་བྱས་ཉམས་
ཞིབ་ཁང་ལ་འབྲེལ་བ་གནོངས།

[166] ཡིག་ཆ་དེའི་ཁ་ཤོག་ཐོག་«ཀྲང་དབྱང་མི་དམངས་སྲིད་གཞུང་དང་། བོད་ཀྱི་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གཉིས་བོད་
ཞི་བས་བཅིངས་བཀོལ་འབྲུང་ཐབས་སྐོར་གྱི་གྲོས་མཐུན»ཞེས་བྲིས་ཡོད་པ་ལས་ཀྲང་གསལ་པོ་རེད།

གོ་གནས་དང་དབང་ཆར་ཆ་འཛིག་བྱེད་རྒྱ་ཞེས་བྲིས་པར་མ་འོས་པ་གང་ཡང་མི་
འདུག་བསམས་ཡོད། གྲོས་དོན་དེར་མོས་མཐུན་བྱས་མཐར་ང་པོད་ཀྱིས་ད་དུང་དེ་
མིན་གྱི་ཆ་རྒྱུན་མང་པོ་དང་། རེ་བ་མཐོ་པོ་བཏོན་པ་ཡིན་ན་འགྲིག་གི་མ་རེད་ཅེས་
གསུངས།^[༥༡]ནས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་རྫོགས་རྒྱ་མེད་པའི་དགོས་འདུན་ལ་སྲུན་སྣང་
སྦྲེས་པའི་ནམ་འཁྱར་དམར་རྩེན་དུ་བསྟན་ཡོད།

༤༽ གྲོས་མཐུན་གྱི་སྒྲིཊ་ལྟར་།

བོད་རྒྱུ་སྐྱེ་ཆབ་ནམས་དངོས་སུ་ཐུག་འཕྲད་ཀྱིས་གྲོས་མོལ་ཆོགས་འདུ་རིམ་པ་
ཆོགས་སྐབས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ནམ་པས་གྲོས་མཐུན་གྱི་དངོས་གཞིའི་དོན་ཚན་ཁག་
གཙོ་གནད་དུ་བཟུང་སྟེ་བཀའ་མོལ་གནང་ཡོད་ཀྱང་། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་
སྐྱེ་ཆབ་ཆོར་གོ་བསྐྱར་བྱུང་ཅམ་ཡང་མ་བྱས་པར་སྒྲོག་དུ་གྲོས་མཐུན་གྱི་སྒྲིཊ་
ཞིག་སྒྲིག་བཟོ་བྱས་ཡོད།^[༥༢] སྒྲིཊ་དེའི་ནང་བོད་མི་རིགས་ནི་ལོ་རྒྱུས་ཡུན་
རིང་ལྡན་པའི་རྒྱ་ནག་གི་ཁོངས་གཏོགས་མི་རིགས་ཤིག་ཡིན་པ་དང་། ཉེ་བའི་ལོ་
ཤས་ནང་བོད་དུ་བྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་ཀྱི་བཅན་འདུལ་སྦྲེབས་ཡོད་པ།
བོད་གཞུང་གིས་བྱི་རྒྱལ་བཅན་རྒྱལ་རིང་ལུགས་དང་ལག་སྦྲེལ་བྱས་ནས་བོད་མི་
མང་ལ་སྐྱུག་བསྐྱེད་ཆབས་ཆེན་བཟོས་ཡོད་པ། གྲོས་མཐུན་དེ་བརྒྱུད་དེ་བོད་མི་མང་
ལ་བཅེངས་བཀོལ་ཐོབ་ནས་ཀྱང་དུ་མི་དམངས་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བྲིམ་ཆང་

[༥༡] ང་པོད་ངག་དབང་འཛིགས་མེད། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་ ༩ ཆོས་ ༡༡ ཉིན་རྒྱལ་ཡོངས་མི་དམངས་འཐུས་
ཆོགས་རྒྱུན་མཉུན་གྱི་མཉམ་ཁྲིཊ་ཀྱང་གཞིན་པ། རང་སྤྱོད་ལྗོངས་མི་དམངས་འཐུས་ཆོགས་རྒྱུན་མཉུན་གྱི་ཀྱུ་འཕྲུ་རེན་ང་པོད་
ངག་དབང་འཛིགས་མེད་ཀྱིས་རང་སྤྱོད་ལྗོངས་ཀྱི་སྐབས་ལྔ་པའི་མི་དམངས་འཐུས་ཆོགས་ཀྱི་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་
གཉིས་པའི་ཐོག་གནང་བའི་གལ་ཆེའི་གསུང་བཤད་ལ་གཟིགས། (བོད་ཡིག)

[༥༢] Melvyn C. Goldstein, A History of Modern Tibet, Vol. 2, UNIVERSITY OF CALI-
FORNIA PRESS, 2007, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༠ ཐོག་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ནི།

ཆེན་པོའི་ནང་ཕྱིར་ལོག་བྱས་ཡོད་པ་^[༡]མོགས་བོད་ཀྱི་སྤར་སོང་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཆད་ལས་འདས་པའི་འཁྱོག་བཤད་དང་ལོག་འགྲེལ་བྱས་ཡོད། སྡོན་སྤང་དེ་བོད་རྒྱའི་སྐྱེ་ཆ་བ་དབར་དོན་ཆན་བཅུ་བདུན་ཐོག་དངོས་གཞིའི་གྲོས་མོལ་ཟེན་ནས་གྲོས་དོན་ཆང་མ་ཡིག་ཆའི་ནམ་པར་གཙང་བསྟུ་བྱེད་པའི་དུས་མཇུག་དུ་རྒྱ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོར་བསྟན་ཡོད་པར་བརྟེན། དེའི་སྡོན་ལ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོས་སྡོན་སྤང་དེ་འབྲ་ཞིག་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆའི་འགོར་འཛོག་རྒྱ་ཡིན་པ་རྩ་བ་ནས་ཤེས་རྟོགས་མེད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོས་སྡོན་སྤང་དེར་ངོ་ཆོལ་གྱི་ཚུལ་དུ་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆའི་ནང་སྤར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་བརྗོད་རྟོག་འགོད་དགོས་དོན་མེད་པའི་བཀའ་མོལ་ཞིབ་ནན་གནང་ཡང་། རྒྱ་མིའི་སྐྱེ་ཆ་བ་གྱིས་གཏན་ནས་ཉན་ཤིས་མ་བྱས་པར་བརྟེན་གནད་དོན་དེའི་ཐོག་ལའང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཆོས་རྒྱ་མིའི་གང་བཤད་ལ་ཉན་དགོས་བྱུང་ཡོད།

མཐའ་ཐོག་མ།

མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས་(དོན་ཆན་ ༡ [༤])ནང་དམག་རྒྱག་པའམ། དམག་འཁྲུག་གི་སྒྲིག་ར་སྐྱུལ་བའི་བྱ་སྟོད་ཡིན་ཕྱིན་ཆད་ཁྲིམས་འགལ་ཡིན་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་ཐོག ད་དུང་རང་སྤྱང་ཆད་མ་གཏོགས། དེ་ལས་གཞན་པའི་གནས་སྟངས་འོག་དྲག་པོའི་དམག་ལ་བརྟེན་ནས་ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་ལ་ཆ་

[༡] རྒྱ་ཆེ་རིང་དང་། བསོད་ནམས་རྩོམ་པོ། བོད་མི་དམངས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ལྷགས་སྒྲིག་སྤར་ཐང་པར་ཁང་། ༢༠༠༡ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༤༩-༡༥༡ བར་གཟིགས།

[༢] ཁེ་སྤྱང་བསོད་ནམས་དབང་འདུས། རྒྱ་པོའི་ལོ་རྒྱུས་འབེལ་གཏམ། བོད་ཀྱི་དཔེ་མཛོད་ཁང་། ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༣༢ ཐོག་གཟིགས།

[༣] གོང་དང་མཚུངས། ད་དུང་བོད་གཞུང་གི་དྲིལ་ལས་ཁུངས། བོད་དུ་ལག་བསྟར་བྱས་པའི་རྒྱ་དམར་གྱི་མིང་བྱས་དང་བྱ་ཐབས། སྤར་ཐང་པར་ཁང་། ༢༠༠༡ (བོད་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥ ཐོག་ལའང་གཟིགས།

འདི་དག་ཏོང་མི་ཚོག་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད།^[༡]པ་དང་། མི་རྒྱ་རྒྱལ་གྱི་
གྲོས་མཐུན་གྱི་དོན་ཚན་ ༥༡ རང་གལ་ཏེ་ཆིངས་ཡིག་གམ། གྲོས་མཐུན་ཞིག་མཉམ་
འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས་ནང་གསལ་བའི་རྒྱལ་གྱི་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་
ཅ་འཛིན་དང་འགལ་ཏེ་སྤྲིགས་ར་བསྐྱལ་བའམ། དམག་རྒྱབ་ནས་བཞག་ཡོད་ཆེ་
ཡིག་ཆ་དེ་ལྟ་མཉམ་མེད་ཡིན་པར་གསལ་ཡོད།^[༢] གྱིར་རྒྱ་ནག་གིས་མི་རྒྱ་རྒྱལ་གྱི་
གྲོས་མཐུན་ལ་མིང་ཉགས་བཀོད་མེད་རུང་། “རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་སྤྱི་བར་
གསུམ་དུ་སྤྲིགས་ར་བསྐྱལ་བའམ། ཡང་ན་དག་པོའི་དམག་གི་འཛིགས་སྐྱལ་འོག་
བཞག་པའི་ཆིངས་ཡིག་དང་གྲོས་མཐུན་ཡོད་དོ་ཅོག་ཁྲིམས་མཐུན་མིན་པར་”^[༣]
ངོས་འཛིན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པར་བརྟེན། རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཐོག་དུ་གང་དང་
གང་བྱས་པ་ཆང་མ་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས་དང་འགལ་བའི་
ཁྲིམས་འགལ་བྱ་སྟོང་ཆགས་ཡོད་པ་དང་། ཁོ་ཆོ་རང་ཉིད་ཀྱི་སྐད་ཆ་དང་ཡང་རྒྱབ་
འགལ་ཆགས་ཡོད།

ད་དུང་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་ཐོག་པའི་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁལ་
ཆོའི་ཐམ་ཀ་དེ་ཆོ་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་རྒྱ་བཟོ་བྱས་པའི་ཤིང་གི་ཐམ་ཀ་ཡིན་པར་

[༡] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥༡ ཐོག་གཟིགས། འོན་ཀྱང་། རྒྱ་མི་ཤིན་ཀྱིས་ A History of Modern Tibet Vol 2, University of California Press 2007 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༤-༡༠༥ ཐོག་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བོད་པའི་སྐྱེ་ཁལ་ཆོའི་
ལུས་སྟོག་ལ་སྤྲིགས་ར་བསྐྱལ་མེད་པར་བརྟེན། གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་དེ་ཁྲིམས་མཐུན་ཡིན་པར་བཤད་
འདུག་ཀྱང་། ཁོང་གིས་སྐད་ཆ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་སྤྱི་བྱས་དོན་འཁྲུལ་བྱེད་པའི་ལག་ཆར་དག་སྟོང་ལག་བསྟར་
བྱེད་ཆོག་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་པའི་སྟེན་རྒྱ་གྱི་ལྟ་སྟུབ་བམ། ཡང་ན་རྒྱལ་གྱི་ལྟ་སྟུབ་ཉིང་པ་གཞིར་བཞག་ནས་
བཤད་ཡོད་པར་སྟངས་། འོན་ཀྱང་ཁོང་གིས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྒྱ་བདུན་གྱི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་དེ་གྲོས་མཐུན་
ཐོག་མིང་ཉགས་འཁོད་མཉམ་སྐྱེ་བའི་གྲོས་མཐུན་འཛིན་པའི་དབང་ཆ་ཆ་ཆང་ཡོད་མེད་ལ་རག་ལས་ཡོད་པ་དང་།
བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁལ་ཆོར་གྲོས་མཐུན་འཛིན་པའི་དབང་ཆ་མེད་པ་ཏུ་ཅང་གསལ་པོ་ཡིན་སྟབས་ཏུ་ལའི་མ་མཉམ་གྲོས་མཐུན་
དེ་ཅིས་མེད་གཏོང་བའི་གཞི་ཅ་ཡོད་ཅེས་གསུངས་ཡོད། དེ་འབྲེལ་དུ་ད་དུང་ Michael C. van Walt van Praag,
The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥༡ ཐོག་ལའང་གཟིགས།

[༢] VikÓria Gy Duda, The Legal Status of Tibet, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠ ཐོག་གཟིགས།

[༣] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥༡ ཐོག་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཐེ་ཚོམ་མེད་དེ། དེ་དོན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཚོས་རང་རང་གི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆའི་ནང་ཁ་གསལ་པོར་བཀོད་ཡོད་པ་ཙམ་མ་ཆད། གཤམ་ཏེ་ཐམ་ཀ་དེ་ཚོ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཚོའི་སྒྲེར་ཐམ་ངོ་མ་ཡིན་ན་ཁོ་ཚོས་ཐམ་ཀ་འདི་ཐོག་རང་གི་མིང་གི་དག་ཆ་གཏན་ནས་ནོར་མི་བྲིད་ཀྱང་། གྲོས་མཐུན་ཐོག་པའི་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ང་ཐོད་དང་བསམ་པོ་གཉིས་ཀྱི་ཐམ་ཀ་འདི་ཐོག་ཁོ་ཚོའི་མིང་གི་དག་ཆར་ནོར་འཛོལ་ཤོར་ཡོད་པས་དེ་དོན་ཚིད་པ་བྱེད་ས་མེད་པར་གྱུར་ཡོད། འོན་ཀྱང་། བོད་ཀྱི་གནད་དོན་ཐོག་ཁ་ཤུགས་ཆེ་བའི་མཁས་པ་ཁག་གཅིག་གིས་

རྒྱ་མིས་བོད་པའི་སྐྱེ་ཆབ་ཚོར་ཐམ་ཀ་གསར་པ་རེ་བཙོས་ཡོད་ཀྱང་། དེ་ཚོ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་ཚོའི་མིང་བསྐྱོས་པའི་སྒྲེར་ཐམ་ཙམ་རེད། (གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆའི་ཐོག)
དེ་ཚོ་ལས་གཞན་པའི་བོད་གཞུང་གི་ཐམ་ཀ་བཀོད་མེད། དེ་དུས་ང་ཐོད་ཀྱི་ལག་ཏུ་མདོ་སྤྱིའི་ཐམ་ཀ་ཡོད་ཀྱང་ཁོང་གིས་དེ་གྲོས་མཐུན་ཐོག་པའམ་མེད། འོན་ཀྱང་། (མདོ་སྤྱིའི་ཐམ་ཀ་དེ་བོད་གཞུང་གི་ཐམ་ཀ་མིན་པས་གྲོས་མཐུན་ཐོག་མ་པའི་པ་ཡིས་གྲོས་མཐུན་གྱི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་རྒྱུ་དུ་བཏང་མེད།)^[༡༦]

ཅེས་ཆོག་ཐག་ཆོད་པོས་བཤད་ཡོད་པ་དེ་ཙམ་བ་ནས་བདེན་པ་མ་རེད། གང་ཡིན་ཞེ་ན། ཚིད་རྟོག་ནང་ལྷུང་བའི་ཚྭ་གས་ཁག་གཉིས་དབར་གྲོས་མོལ་བྱེད་སྐབས་གཤམ་ཏེ་སྟོབས་ཤུགས་ཆེ་བའི་ཚྭ་གས་ཁག་དེས་སྟོབས་ཤུགས་ཞན་པའི་ཚྭ་གས་ཁག་ཐོག་སྡིགས་ར་བསྐྱལ་ནས་གྲོས་མཐུན་བཙན་འགུལ་བྱས་ཡོད་ན། གྲོས་མཐུན་དེར་ཁྲིམས་ཐོག་ནས་རྒྱས་པ་གང་ཡང་མེད།^[༡༧] གཤམ་ཏེ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཆུ་བཅུ་བདུན་དེ་བོད་པའི་ཐོག་རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་བཙན་འགུལ་བྱས་པ་ཞིག་མིན་ན། རྒྱ་

[༡༦] Melvyn C. Goldstein, A History of Modern Tibet Vol 2, University of California Press 2007 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༠༦ ཐོག་གསལ།

[༡༧] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ ༡༥༩ ཐོག་གསལ།

ནག་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོའི་ཐམ་ཀ་རྩུན་བཟོ་བྱེད་དགོས་དོན་མེད་པར།
བོད་པའི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོ་རང་ངོས་ནས་དགའ་ཞིང་སློབ་ཞིང་སྐྱེར་ཐམ་གྲོས་མཐུན་ཐོག་
བཀོད་ཡོད་ངེས་རེད། བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོས་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྤྱིགས་རའི་གཞོན་
ཤུགས་འོག་ཏུ་ལའི་སླ་མ་དང་བོད་གཞུང་གི་དགོངས་པ་དང་འགལ་བའི་གྲོས་
མཐུན་དེར་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཡོད་པར་བརྟེན། གྲོས་མཐུན་ཐོག་མིང་རྟགས་
བཀོད་ཆར་རྩིས་ལྟ་རྟུ་རྟ་ར་སྐབ་བསྟན་བསྟན་དར་གྱིས་ང་མོད་ལ་“ད་ལན་རྒྱལ་བ་
རིན་པོ་ཆེ་ཏན་ཏན་བཅན་བྱེད་ལ་ཐེབས་གྱི་རེད”ཅེས་གསུངས་ཡོད་པ་དང་། ང་
མོད་ཀྱིས་གྲོས་མཐུན་ལ་མིང་རྟགས་མ་བཀོད་གོང་ནས་ཏུ་ལའི་སླ་མ་བྱི་ལོགས་ལ་
ཐེབས་རྒྱ་ཡིན་པར་ཆོད་དཔག་བྱས་ཡོད།^[༥]

གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་གཏན་འབེབས་བྱུང་རྗེས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡
ལོའི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༩ ཉིན་མའོ་ཅེ་རྩུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོ་དང་ཐུག་འཕྲད་བྱས་
པ་དང་། ཉིན་དེའི་དགོང་མོར་ཁོང་གིས་བོད་རྒྱའི་གྲོས་མཐུན་ལ་རྟེན་འབྲེལ་ཞུ་ཆེད་
ཕྱོགས་གཉིས་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོར་གསོལ་སྟོན་ཞིག་ཀྱང་བཤམས་ཡོད། རྒྱ་ནག་དམར་
གཞུང་གིས་ད་དུང་ལོ་དེའི་ཕྱི་ཟླ་ ༥ ཚེས་ ༡༥ ཉིན་གྱི་དགོང་མོ་ཀྱང་དབྱང་མི་
དམངས་ཀྱན་ཁབ་རྒྱུང་འཕྲིན་ཐོག་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་སྒྲིག་སྒྱུར་བྱས་
པ་དང་།^[༦] དེའི་ཕྱི་ཉིན་གྱི་ཆགས་པར་ཁག་ཐོག་གྲོས་མཐུན་ཆ་ཆང་བཀོད་^[༧]
ནས་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཐོག་ཁབ་བསྐྱགས་ཤུགས་ཆེན་བྱས་པས་རྒྱ་ནག་གཞུང་ལ་དྲིལ་

[༥] ང་མོད་ངག་དབང་འཇིགས་མེད་ཀྱིས་ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༡ ལོར་བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགོ་ལ་གཏོང་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་
བརྒྱུད་རིམ་ལ་བྲན་གསོ་བྱས་པ། (༡)

<http://article.lre.cn/article/10000117.html> ཐོག་གཟིགས། (རྒྱ་ཡིག)

[༦] བོད་ཀྱི་གསར་བཟའི་ལོ་རྒྱུས་བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ་ ༡༩༩༡ (རྒྱ་ཡིག) ཐོག་
ངོས་ ༤༠ ཐོག་གཟིགས།

[༧] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱིགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗོངས་མི་དམངས་དཔེ་སྟུན་
ཁང་། པར་ཐེངས་དང་པོ་ ༡༩༩༡ (བོད་ཡིག) ལུང་ལྷན་ཏུང་། བོད་ཞི་བས་བཅིངས་འགོ་སྟོར་གྱི་ཉིན་ཐོག་ནད་
བཟུས། ཐོག་ངོས་ ༡༩༩ ཐོག་གཟིགས།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱུས་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ནས།

བསྐྱུགས་དང་བྱི་འབྲེལ་ལས་དོན་ཐོག་རྒྱལ་ཁ་ཆེན་པོ་ཐོབ་པ་རེད།^[19] འོན་ཀྱང་།
མཚམས་དེ་བར་རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་དང་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་བོད་རྒྱའི་དབར་གྲོས་
མཐུན་ཞིག་བཞག་ཡོད་པ་ལྟ་ཅི། བོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ཆོ་དང་རྒྱ་ནག་གཞུང་གི་སྤྱི་ཚབ་
དབར་གནད་དོན་གང་དང་གང་གི་ཐོག་ལ་བཀའ་ཁྲིལ་གནད་ཡོད་པའི་ཞིབ་པའི་
གནས་ཚུལ་ཙུ་བ་ཤེས་རྟོགས་བྱུང་མེད།

རྒྱ་ལའི་སྤྱི་མ་དང་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་བོད་པའི་སྤྱི་ཚབ་ཆོས་རྒྱ་
ནག་གཞུང་དང་གྲོས་མཐུན་ཞིག་བཞག་ཡོད་པའི་གནས་ཚུལ་མཐུན་རྟོགས་བྱུང་
མ་ཐག་ད་མོད་ལ་ཏར་འཕྲིན་བཏང་ནས་“གྲོས་མཐུན་འཐུས་མི་ལྔ་ལ་སྤྱུག་དམ་
ལག་འཁྱེར་ནང་མར་ལས་དོན་ཆང་མ་དགོངས་བསྐྱོར་ཐག་གཅོད་བྱེད་རྒྱ་གསལ་
ཡོད་ཅུང་གྲོས་མཐུན་མིང་རྟགས་བཀོད་ཐལ་གནད་བས་གྲོས་མཐུན་བྱར་ཐོ་དང་
གཉིས་གྲོ་མོར་ཆེད་གཏོང་བྱ་དགོས་ཐོག་སྤྱད་འདི་ནས་ཞིབ་ཐག་མ་ཆོད་བར་ཁྱོད་
ཆོ་པེ་ཅིང་བྱ་སྤྱུག་སྤྱད་བྱེད་དགོས་པའི་”^[19]བཀའ་ཁྲིལ་སྤྱད། འོན་ཀྱང་། རྒྱ་ནག་
དམར་གཞུང་གིས་བོད་དང་སྤྱི་ཡུལ་གྲོས་མོལ་བྱེད་མི་སྲིད་པ་ད་མོད་ཀྱིས་གསལ་
པོར་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་སྟབས། ཁོང་གིས་“པེ་ཅིང་ནས་གྲོ་མོར་ཏར་ཡིག་ཐོག་ལས་དོན་
སྐྱོར་འབྲེལ་གཏུགས་བྱེད་རྒྱ་སྟབས་བདེ་མེད་ཁར། བྱར་ཐོ་དང་གཉིས་རྒྱལ་ཁབ་
ཀྱི་གསང་བ་དང་འབྲེལ་བས་ཏར་གཏོང་མི་བདེ་བས་སྤྱད་དེ་ཆོས་དོ་འཁྱེར་བྱེད་རྒྱ་
ཡིན། གལ་ཏེ་བཀའ་ཤག་ནས་གྲོས་མཐུན་ལ་མོས་མཐུན་མེད་ཆོ་འཐུས་མི་གཞན་
དག་གཏོང་གནད་མཛད་དགོས་ལས། དེད་ཆོ་སྤྱོད་འཆར་ལྟར་བྱིར་ལོག་བྱེད་རྒྱ་
ཡིན་”^[19]ཞེས་ཏར་ལན་ལུལ་ནས་བོད་ལ་བྱིར་ལོག་བྱས། གོང་གསལ་ཞིབ་པ་ལས་

[19] ཆོ་རིང་ཤུག། The Dragon in the Land of Snows Pimlico 1999 (དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 20 ཤོག་གསལ།
[19] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱུགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗོངས་མི་
དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 1999 (བོད་ཡིག) ལྷུ་རྩ་རྩ་བ་བསྟན་བསྟན་དར། ཤོག་ངོས་ 100 ཤོག་གསལ།
[19] བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ལོ་རྒྱུས་དབྱུང་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བདམས་བསྐྱུགས། འདོན་ཐེངས་དང་པོ། བོད་ལྗོངས་མི་
དམངས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 1999 (བོད་ཡིག) ལྷུ་རྩ་རྩ་བ་བསྟན་བསྟན་དར། ཤོག་ངོས་ 100 ཤོག་གསལ།

གྲོ་མ་མཐུན་དོན་ཚན་བརྩ་བདུན་གྱི་ཁྲིམས་ལུགས་གནས་བབས་ལ་དབྱད་པ།

གསལ་པོ་ཡིན་པ་བཞིན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོ་རྒྱ་ནག་ཏུ་བོད་རྒྱ་ཞི་འགྲིག་ཡོང་ཐབས་
ཀྱི་བཀའ་མོལ་བྱེད་པར་བཏང་ཡོད་པ་ལས། ཁོ་ཆོར་གྲོས་མཐུན་ཡིག་ཆ་འདྲི་ག་
པའི་དབང་ཆ་གནང་མེད། མ་ཟད་གྲོས་མཐུན་དེ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོས་བོད་གཞུང་
བཀའ་ཤག་ལ་དཔོངས་སྒྲོར་མ་ཞུས་པར་དབང་ཆ་དུ་ལས་བཟུལ་ནས་བཞག་ཡོད་པ་
དང་། ཏཱ་ལའི་བླ་མ་དང་བོད་གཞུང་བཀའ་ཤག་གིས་གྲོས་མཐུན་དེར་འཐུས་མཆན་
རྒྱུ་ལྟོན་བྱས་མེད་པར་བརྟེན། རྒྱ་ནག་གཞུང་གིས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྩ་བདུན་
རྒྱལ་སྤྱིར་བྱུང་བསྐྱགས་བྱས་པ་དེ་གཡོ་སྤྱིའི་བྱ་སྤྱོད་ཅིག་ལས། ལུགས་མཐུན་མ་རེད།

རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆིངས་ཡིག་དང་གྲོས་མཐུན་གྱི་ཁྲིམས་ལུགས་ལྟར་ན། གཤམ་ཏེ་
ཆིངས་ཡིག་གཤམ། གྲོས་མཐུན་ཞིག་དྲག་བོའི་དམག་གི་འདིགས་སྐྱལ་འོག་བཞག་
དགོས་བྱུང་ཡོད་ཆོ། འདིགས་སྐྱལ་ཕོག་མཁན་རྒྱལ་ཁབ་དང་ཕྱོགས་ཁག་དེས་གྲོས་
མཐུན་དེ་“སྤྱོད་བཅས་”སམ། ཡང་ན་“ཡོངས་སུ་རྒྱུགས་པར་”ཆིས་མེད་དུ་གཏོང་ཆོག་
གི་ཡོད།^[15] དེ་ཡང་རྒྱ་དམར་གཞུང་གིས་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོར་གཤམ་ཏེ་གྲོས་མཐུན་
ལ་ཁས་ལེན་མ་བྱས་ན། བོད་ས་ཡོངས་ལ་དམག་འཐབ་བྱེད་རྒྱུའི་སྤིགས་ར་བསྐྱལ་
ཡོད་པར་བརྟེན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོས་གྲོས་མཐུན་ལ་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཡོད་
ཐོག་བོད་རྒྱ་གྲོས་མོལ་བྱེད་བཞིན་པའི་སྐབས་སུ་འདྲ་རྒྱ་དམག་གིས་ཕྱོགས་མཆམས་
ཀུན་ནས་བོད་ནང་དཔུང་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པའམ། དཔུང་སྤྱོད་ཀྱི་ག་སྤིག་བྱེད་
བཞིན་ཡོད་སྟབས། “བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཁའ་ཆོར་དམག་འཐབ་ཀྱི་སྤིགས་ར་བསྐྱལ་ནས་
གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྩ་བདུན་ཐོག་མིང་རྟགས་འགོད་བརྩམས་ཡོད་པ་ཚོད་མེད་
རེད།”^[16] དེར་བརྟེན། བོད་ལ་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བརྩ་བདུན་“ཡོངས་སུ་རྒྱུགས་
པར་”ཆིས་མེད་གཏོང་བའི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་ཅིང་། ཏཱ་ལའི་བླ་མས་ཕྱི་ལོ་ 1996 ལོའི་

[15] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987, (དབྱིན་ཡིག)
ཤོག་ངོས་ 199-200 བར་གཟིགས།

[16] Michael C. van Walt van Praag, The Status of Tibet, Westview Press 1987,
(དབྱིན་ཡིག) ཤོག་ངོས་ 200 ཐོག་གསལ།

བོད་ཀྱི་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་དུས་དེབ།

ཟླ་ ༤ ཚེས་ ༡༠ ཉིན་“ཆུ་ནག་གཞུང་གིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་གྲོས་དོན་ལག་ལ་ཁོ་ཚོ་རང་ཉིད་ཀྱིས་དོག་རྩེ་ལ་བཏང་ཡོད་པར་བརྟེན། གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ལ་ཁྲིམས་ལུགས་ཐོག་ནས་ངོས་འཛིན་བྱེད་པའི་གཞི་རྟེན་མེད་”^[༡༦]ཅེས་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ཅེས་མེད་ཡིན་པའི་གསལ་བསྒྲགས་སྤེལ་ཡོད་པས། གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་ད་ལྟ་ཆུལ་སྤྱིའི་ཁྲིམས་ལུགས་ཐོག་ནས་མེད་རེད།

དེ་ལྟར། བོད་ཆུ་གྲོས་མོལ་བྱེད་དགོས་པའི་གནས་སྐབས་དེ་ཆུ་དམར་གཞུང་གིས་དག་པོའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་བཅོས་ཡོད་པ་དང་། གྲོས་མོལ་བྱེད་ལུ་ས་ཆ་ཡང་གཉིས་མོས་ཀྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་དབང་མེད་པར་ཆུ་དམར་གཞུང་རྒྱུ་པས་ཐག་བཅད་ཡོད། དེ་ཙམ་གྱིས་ཆད་ཀྱི་མ་རེད། གྲོས་མོལ་གྱི་གྲོས་གཞི་དེ་ཚོ་ཆུ་དམར་གཞུང་གིས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པས་མ་ཆད། བེ་ཅིང་དུ་བཞུགས་རིང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོའི་སློ་གསུམ་གྱི་སྤྱོད་པར་ཆུ་དམར་གཞུང་གིས་སྤྱི་བར་གསུམ་དུ་དམ་བསྒྲགས་ཆ་ནན་བྱས་ཡོད། དེར་བརྟེན། ཆུ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་རང་འདོད་ལྟར་སྤྱི་བཅོ་བྱས་པའི་གྲོས་དོན་ལག་དང་དེ་ཚོའི་སྤོན་སྤེང་ལ་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོས་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། ཆུ་ནག་དམར་གཞུང་གིས་ཐ་ན་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོའི་ཐམ་ཀའང་རྩུན་བཅོ་བྱས་ནས་གྲོས་མཐུན་ཐོག་པ་བ་བཅུག་ཡོད་པར་བརྟེན། གྲོས་མོལ་དེ་དང་། དེ་ལས་བྱུང་བའི་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་བདུན་དེ་ཆུ་དམར་གཞུང་གིས་འཛམ་གླིང་མི་མང་གི་མིག་སྔར་ཞི་བའི་གྲོས་མོལ་གྱི་སློས་གར་ཞིག་འབྲེལ་པ་ལས་མ་འདས་ཀྱང་། བརྒྱད་རིམ་དེ་ཚོ་ཆད་མའི་ནང་བོད་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་ཚོ་ཆུ་དམར་གཞུང་གི་ལག་པའི་ནང་གསང་ཐག་ལྟ་མོ་ལྟ་བུར་གྱུར་ཡོད་པ་བོད་མི་རིགས་ཀྱི་གོད་ཆགས་ཤིག་ཏུ་མཐོང་། །

[16] Tenzin Gyatso, the Fourteenth Dalai Lama of Tibet, *Freedom in Exile*, Hodder & Stoughton 1990 (དབྱིན་ཡིག) ཐོག་ངོས་ ༡༦༦ ཐོག་གསལ།